

Vlaamse veiligheid en Nederlandse efficiëntie

**Een vergelijkend onderzoek naar het huidige
amateurkunstenbeleid in Nederland en Vlaanderen**

Naam: Chiomara Wilrycx

Studentennummer: 3628280

Cursus: Thesis Kunstbeleid- en Management

Curuscode: MCMV07007

Docent: Toine Minnaert

Studiejaar: 2014/2015

Datum: 20 juni 2015

Universiteit Utrecht

ABSTRACT

IN DIT ONDERZOEK WORDT HET HUIDIGE AMATEURKUNSTENBELEID VAN DE NEDERLANDSE RIJKSOVERHEID EN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP MET ELKAAR VERGELEKEN AAN DE HAND VAN EEN BELEIDSANALYSE DOOR MIDDEL VAN *POLICY PARADOX* VAN DEBORAH STONE. HIERBIJ ZIJN DE CULTURELE BELEIDSNOTA'S VAN NEDERLAND EN VLAANDEREN EN DE BELEIDSPLANNEN VAN HET NEDERLANDSE FONDS VOOR CULTUURPARTICIPATIE, HET NEDERLANSE LANDELIJK KENNISINSTITUUT VOOR CULTUUREDUCATIE EN HET VLAAMSE FORUM VOOR AMATEURKUNSTEN GEANALYSEERD. DEZE DOCUMENTEN ZIJN ALLEREERST AFZONDERLIJK GEANALYSEERD, VERVOLGENS ZIJN ZE MET ELKAAR VERGELEKEN EN TEN SLOTTE IS ER EEN ANALYSE GEMAAKT VAN DE MEEST OPVALLENDE THEMA'S.

Voorwoord

Dit jaar richtte ik mijn eigen toneelgroep op met twee afgestudeerde studiegenoten van de studie Theater-, film- en televisiewetenschap. We werden geselecteerd voor het internationale theaterfestival Spots op West georganiseerd door de Vlaamse overkoepelende amateurtoneelorganisatie OPENDOEK. Dit festival richt zich op jonge, beginnende amateurs en hierdoor ontstond mijn interesse voor de amateurkunstensector. Toen we speelplekken begonnen zoeken binnen het Nederlandse theaterveld ontstonden er bij mij vragen over de amateursector in Nederland. Hierdoor besloot ik mijn thesis voor mijn master Kunstbeleid en management te schrijven over dit thema. Hoewel ik mijn onderzoek eerst enkel wilde richten op de discipline 'theater' is dit uiteindelijk ontwikkeld naar een analyse van de gehele, overkoepelende sector. Na een lang traject waarbij ik het thema, mijn onderzoeksmethode en literatuur vaak heb moeten herzien is dit dan eindelijk het resultaat. Voor de ondersteuning tijdens dit traject wil ik mijn begeleider Toine Minnaert, mijn vele nalezende vrienden en moeder bedanken.

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	5
INLEIDING	1
THEORETISCH KADER	4
BELEIDSTHEORIE EN ONDERZOEK NAAR CULTUURBELEID	4
INTERNATIONAAL VERGELIJKEND ONDERZOEK NAAR DE NEDERLANDSE EN VLAAMSE CULTUUR	7
AMATEURKUNSTEN	13
WETENSCHAPPELIJKE POSITIONERING	15
SOCIAAL-HISTORISCHE CONTEXT	16
AMATEURKUNSTEN IN NEDERLAND	16
AMATEURKUNSTEN IN VLAANDEREN	18
NEDERLAND VS. VLAANDEREN	20
DOCUMENTENALYSE	22
AMATEURKUNSTENBELEID IN NEDERLAND	22
MEER DAN KWALITEIT	22
FONDS VOOR CULTUURPARTICIPATIE	24
HET LANDELIJK KENNISINSTITUUT CULTUUREDUCATIE EN AMATEURKUNST	27
AMATEURKUNSTENBELEID IN VLAANDEREN	30
BELEIDSNOTA CULTUUR 2014-2019	31
FORUM VOOR AMATEURKUNSTEN	33
VERGELIJKENDE ANALYSE	39
THEMATISCHE ANALYSE: DOELEN EN MOTIVATIE	44
VERANTWOORDING VAN HET BELEID DOOR 'EFFICIËNTIE'	45
DE VLAAMSE VEILIGHEID	47
'VEILIGHEID' IN DE BELEIDSVORMING	49
GELIJKE KANSSEN VOOR DE AMATEURKUNSTENAAR EN ZIJN PUBLIEK	50
VRIJHEID DOOR EEN POSITIEF IMAGO	51
CONCLUSIE	53
BIBLIOGRAFIE	56

Inleiding

In 2014 werd door zowel de Nederlandse als de Vlaamse overheid een rapport gepubliceerd waarin de betekenis van de kunsten voor de samenleving werd geëxploreerd. Voor Nederland was dat de notitie *De cultuurverkenning* door de Raad van Cultuur en voor Vlaanderen de studie *De waarde van cultuur*, geschreven in opdracht van de gezamenlijke Vlaamse culturele sectorinstituten en uitgevoerd door Nederlandse wetenschappers van de Rijksuniversiteit Groningen onder leiding van de Vlaamse socioloog Pascal Gielen.¹ In beide rapporten werden de amateurkunsten onder de loep genomen. Hieruit bleek dat er Nederland in de periode 2007 tot 2011 een daling was in de participatie bij de amateurkunstenbeoefening en er in Vlaanderen in deze zelfde periode sprake was van een stijging.² Voor deze participatiecijfers worden door de landen verschillende verklaringen gegeven.

In Nederland wordt de daling toegeschreven aan de nog niet te meten vormen van Cultuurparticipatie via internet en *social media* en het verminderde aanbod aan kunstencentra door de bezuinigingen.³ In het Vlaamse rapport werd er niet gekeken naar oorzaken voor de stijging maar naar de motivatie van de beoefenaars. Uit onderzoek bleek namelijk dat de onderliggende beweegreden voor het participeren aan amateurkunst bij de Vlaming voornamelijk bestond uit sociale motieven en de drang om sociaal, cultureel en economisch kapitaal te vergaren.⁴ Uit dit onderzoek, de cijfers die dit oplevert en de verklaringen die er worden gegeven kunnen er vragen worden gesteld over de manier waarop er in beide landen wordt gekeken naar de amateurkunsten.

De hoofdvraag van dit onderzoek is dan ook *hoe verschilt het amateurkunstenbeleid in Nederland en Vlaanderen tijdens de huidige beleidsperiode en welke oorzaken liggen hier ten grondslag?* Deze scriptie zal zich richten op de amateurkunstensector in Nederland en Vlaanderen. Er zal een vergelijking worden gemaakt tussen de sectoren van beide landen door middel van een interpretatieve

¹ Kees Vuyk, "Gielen, P. (et al.) (2014) De waarde van cultuur," recensie van *De waarde van cultuur* door Pascal Gielen et al, *Boekman* 101, winter 2014/2015 (2014): 76.

² Raad voor Cultuur, *De cultuurverkenning: ontwikkelingen en trends in het culturele leven in Nederland*, (Den Haag, 2014), 27.

Pascal Gielen et al., *De waarde van cultuur*, onderzoeksrapport voor het onderzoekscentrum Arts in Society van de Rijksuniversiteit Groningen, (Brussel, 2014), 73-74.

³ Raad voor Cultuur, *De cultuurverkenning*, 27.

⁴ Gielen et al., *De waarde van cultuur*, 73-75.

inleiding

beleidsanalyse. In het eerste hoofdstuk zal de methode van dit onderzoek worden uitgelegd. In het tweede hoofdstuk wordt het theoretisch kader geschetst dat zich verspreid over drie wetenschappelijke domeinen. In het volgende hoofdstuk zal er gekeken worden naar de sociaal-historische context van Nederland en Vlaanderen. Vervolgens zal er een analyse worden uitgevoerd die zich uitstrekt over drie hoofdstukken. In het vierde hoofdstuk zullen de verschillende beleidsdocumenten van de Nederlandse rijksoverheid en de Vlaamse gemeenschap afzonderlijk worden geanalyseerd. In het vijfde hoofdstuk zullen deze documenten worden vergeleken met elkaar en in het zesde hoofdstuk zullen er verschillende thema's worden uitgelicht die door middel van deze vergelijking aan het bod zijn gekomen. In de conclusie zal er ten slotte worden gereflecteerd op het onderzoek en zal er worden gekeken naar mogelijk vervolgonderzoek.

Methode

De analyse van de beleidsdocumenten zal gebeuren aan de hand van *Policy Paradox* van Deborah Stone. Stone verdeelt *Policy Paradox* in drie hoofdstukken die volgens haar in elk beleid aan bod komen: doelen, problemen en oplossingen. Het doel omschrijft ze als zowel de verantwoording van het beleid als het uiteindelijke streven. Het probleem wordt hierbinnen voorgesteld als het verschil tussen de huidige situatie en het doel. Het beleid zal vervolgens voor deze problemen een oplossing aantonen.⁵ In deze analyse zal er door middel van deze interpretatieve beleidsanalyse, aan de hand van deze drie aspecten, gekeken worden naar het amateurkunstenbeleid van Nederland en Vlaanderen.

Hierbij zal er voornamelijk worden gekeken naar de doelen die hierbij ingezet worden. Door middel van deze beleidsanalyse wordt het mogelijk om meer inzicht te genereren in de grondslagen van het Nederlandse en Vlaamse beleid en te vergelijken hoe ze hun doelen representeren in hun beleidsstukken. Stone stelt dat deze doelen verantwoord worden door middel van het inzetten van universele waarden die voor iedereen lijken te gelden en die nodig zijn om de levensstandaard te kunnen waarborgen.⁶ Hierbij zijn er vier doelen die volgens Stone kunnen worden ingezet: 'gelijkheid', 'efficiëntie', 'vrijheid' en 'veiligheid'.⁷ Allereerst zullen de beleidsdocumenten afzonderlijk geanalyseerd worden en deze vier doelen hierin herkend worden. Vervolgens zal er aan de hand van deze doelen een analyserende vergelijking plaatsvinden tussen de Nederlandse en de Vlaamse documenten. Ten slotte zal er een thematische vergelijking uitgevoerd worden tussen de amateurkunstensector van de twee landen door middel van de voorafgaande analyse, het theoretisch kader en de sociaal-historische context.

⁵ Stone, *Policy Paradox*, 32-24.

⁶ Stone, *Policy Paradox*, 14.

⁷ Stone, *Policy Paradox*, 14.

Theoretisch kader

Het theoretisch kader van dit onderzoek positioneert zich binnen drie wetenschappelijke velden: de beleidstheorie, internationaal vergelijkend onderzoek naar de Nederlandse en Vlaamse cultuur en onderzoek naar de term ‘amateurkunst’.

Beleidstheorie en onderzoek naar cultuurbeleid

Het eerste veld waarin deze scriptie zich positioneert is binnen de studie van de beleidstheorie. Er zal in dit onderzoek namelijk gekeken worden naar het overheidsbeleid van Nederland en Vlaanderen. Het denken over de overheid en het daar mee gepaarde gaande beleid is al eeuwen oud, stellen Andries Hoogerwerf en Michiel Herweijer in *Overheidsbeleid: een inleiding in beleidswetenschap*. Van klassieke filosofen als Plato en Aristotles tot verlichte denkers als Rousseau en Marx, allemaal deden ze volgens hen namelijk op hun eigen manier aan het bestuderen van de overheid en haar beleid. Als voorloper van de eerste echte studies van beleidswetenschap beschouwt men vaak Machiavelli. In zijn werk *De Heerser* slaagde hij er in om door middel van zijn grote kennis over de beleidsgeschiedenis advies te geven aan de vorst en het te voeren beleid.⁸ Een echte academische discipline werd beleidstheorie pas na de Tweede Wereldoorlog. In 1951 werd het boek *The Policy Sciences* door Daniel Lerner en Harold Lasswell gepubliceerd. Na dit werk werden er steeds meer artikels gepubliceerd onder de noemer van *policy studies* en werd het academische veld van de beleidswetenschap geboren. De oorzaak van deze opkomst is waarschijnlijk te vinden in de trend van het streven binnen de wetenschap naar het oplossen en analyseren van maatschappelijke problemen.⁹ Hoogerwerf en Herweijer definiëren beleid als volgt: “bewust en systematisch handelen, met gebruikmaking van de daartoe geëigende middelen, met een duidelijk omljnd politiek doel voor ogen waar stap voor stap naartoe wordt gewerkt”.¹⁰

Rudi Laermans stelt in zijn artikel “Kleine verschillen, grote gevolgen: over kunst, markt en politiek” dat er vanaf de Tweede Wereldoorlog voor veel landen in Europa voor het eerst een cultuurbeleid ontstond. Hierdoor werd de invloed van de politiek op

⁸ Andries Hoogerwerf en Michiel Herweijer. *Overheidsbeleid: een inleiding in beleidswetenschap*, (Alphen aan de Rijn: Kluwer, 1989), 17.

⁹ Hoogerwerf en Herweijer, *Overheidsbeleid*, 17-18.

¹⁰ Hoogerwerf en Herweijer, *Overheidsbeleid*, 19.

kunst steeds duidelijker stelt Laermans. Voor de Europese overheden werd het belangrijk om alle burgers deel te laten nemen aan alle maatschappelijke domeinen. Hij moest onderdeel zijn van zowel het economische, pedagogische als het kunstsysteem. De naoorlogse verzorgingsstaat zorgde voor een actieve kunstspreiding, zowel geografisch als sociaal. Kunst hoorde ter beschikking te staan van iedereen.¹¹

Door het ontstaan van de academische interesse in het bestuderen van het beleid, het ontstaan van cultuurbeleid en de al reeds bestaande academische tak van de kunstsociologie ontstond er zodoende ook onderzoek naar kunst- en cultuurbeleid. Deze studies ontwikkelden zich ongeveer gelijktijdig met de academische studies naar de beleidstheorie, namelijk vanaf 1945.¹² Roel Pots schetst in de bijlage van zijn boek *Cultuur, koningen en democraten: overheid en cultuur in Nederland* een overzicht van de academische ontwikkelingen in het bestuderen van cultuurbeleid. Voor het Nederlandse cultuurbeleid werd er in 1939 voor het eerst bijgedragen aan de historische beeldvorming van het cultuurbeleid door het werk *Overheid en kunst in Nederland* door Emanuel Boekman.¹³ Vanaf 1945 groeide de wetenschappelijke belangstelling naar de overheid en het culturele leven echter steeds meer. Aanvankelijk concentreerden deze studies zich echter voornamelijk op de politieke partijen. Pas tegen het einde van de jaren veertig ontstond er ook bij particuliere organisaties interesse naar de relatie tussen de overheid en de cultuur. In de jaren vijftig werd het Prins Bernhard Fonds actief in het onderzoek naar “cultuursociologie” waarbij voornamelijk sociaal-wetenschappelijke onderzoekers actief waren. Vanaf 1963 werd deze rol voornamelijk ingevuld door de Boekmanstichting.¹⁴

Vanaf de jaren zestig werden er ook universitaire onderzoeken verricht naar cultuurbeleid. Dit gebeurde voornamelijk vanuit de sociologische hoek. De sociologen Hugo de Jager en Willem de Voster brachten in 1967 respectievelijk de werken *Cultuuroverdracht en concertbezoek* en *De cultuur-geografische indeling van Nederland* uit. Deze werken waren heek exemplarisch voor de kwantitatieve en statische onderzoeken die in de jaren zestig voornamelijk werden uitgevoerd. Deze kwantitatieve benadering domineerde ook bij de overheid zelf waardoor de wetenschappelijke

¹¹ Rudi Laermans, “Kleine verschillen, grote gevolgen: over kunst, markt en politiek,” in *Kunst, Markt, Macht*, geredigeerd door Pascal Gielen en Koen Tachelet, (Brussel: Vlaams Theaterinstituut, 2001), 7-8.

¹² Roel Pots, *Cultuur, koningen en democraten: overheid en cultuur in Nederland* (Nijmegen, Sun, 2000), 431.

¹³ Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 436.

¹⁴ Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 431.

ondersteuning steeds meer toenam. Eind jaren zeventig ontstonden er op verschillende universiteiten tal van culturele studies die het kunstbeleid onder de loep namen.¹⁵

De laatste twintig jaar is de algemene interesse en wetenschappelijke belangstelling naar de cultuursector echter heel erg toegenomen. Martinus Oosterbaan stelt in *Schoonheid, welzijn, kwaliteit: kunstbeleid en verantwoording na 1945* dat dit verklaard kan worden door positieve ontwikkelingen in het onderwijs en de groeiende belangstelling voor de geschiedenis van culturele instellingen. Tevens heeft het werk van Pierre Bourdieu een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van de kunst- en cultuursociologie.¹⁶

Naar kunstsociologische traditie van Bourdieu heeft Oosterbaan dan ook een methode opgesteld om te kijken naar kunstbeleid. Volgens Oosterbaan bestaat kunstbeleid uit vier actoren die samen een netwerk vormen: overheid, publiek, kunstenaars en deskundigen. Het netwerk wordt bepaald door het karakter van al deze actoren maar geen van hen kan dit netwerk volledig naar zijn hand zetten. Binnen dit netwerk bestaan verschillende en wisselende opvattingen over kunst en hieruit vloeien de verschillende spanningen en dilemma's in het kunstbeleid voort. Het bestuderen van deze actoren en hun wisselwerking wordt binnen het veld van de cultuurstudies bestudeerd.¹⁷

Hoewel de onderzoeken naar cultuurbeleid zich in feite bevinden binnen het academische veld van beleids- en bestuurswetenschap, zien we dat er binnen dit veld amper aandacht is voor dit onderwerp. In *Van Anciaux tot Zijlstra: cultuurbeleid en Cultuurparticipatie in Nederland en Vlaanderen* stelt Querine van der Hoeven dat dit is omdat het cultuurbeleid slechts een klein deel is van het overheidsbeleid, zowel in de financiële zin als kijkend naar de aandacht in de politiek en de media. Onderzoek naar cultuurbeleid wordt dan ook voornamelijk buiten het veld van de beleidswetenschap bedreven.¹⁸

Pots geeft voor de geringe aandacht voor 'overheid en cultuur' echter nog een andere reden. Hij wijt dit voornamelijk aan het Thorbeckeprincipe. Dit principe houdt in dat kunst net als de wetenschap een zelfstandig domein is. De overheid dient daar

¹⁵ Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 431-432.

¹⁶ Martinus Oosterbaan, *Schoonheid, welzijn, kwaliteit: kunstbeleid en verantwoording na 1945* (Den Haag: Staatsdrukkerij en uitgeverij, 1990), 13.

¹⁷ Oosterbaan, *Schoonheid, welzijn, kwaliteit*, 1990.

¹⁸ Querine van der Hoeven, *Van Anciaux tot Zijlstra: cultuurbeleid en Cultuurparticipatie in Nederland en Vlaanderen, Onderzoeksrapport voor het Sociaal Cultureel Planbureau*, (Den Haag, 2012), 41.

zodoende een scheppende en stimulerende rol in te spelen en geen inhoudelijk sturende. Echter is deze houding volgens Pots niet meer te verantwoorden omdat cultuur en overheid vandaag de dag te sterk met elkaar betrokken zijn geraakt en dit zodoende geen gescheiden domeinen meer zijn.¹⁹

Internationaal vergelijkend onderzoek naar de Nederlandse en Vlaamse cultuur

Binnen de context van de cultuurstudies en de beleidswetenschappen sluit deze scriptie tevens aan bij het veld van het internationaal vergelijkend onderzoek. Binnen dit veld zien we dat er regelmatig door de overheid en andere culturele instanties wordt gekeken naar andere landen om het cultuurbeleid te vergelijken en dingen te kunnen opsteken.²⁰ In 2007 stelde Cas Smithuijsen op aanvraag van de Rijksoverheid een rapport op voor de Boekmanstichting waarbij hij de hoofdlijnen van het kunstbeleid in de omringende landen in kaart bracht. Naar aanleiding van het aantreden van minister Plasterk in 2007 werd er in dit onderzoek gekeken naar het kunstbeleid in Denemarken, Finland, Frankrijk, Noord-Rijnland-Westfalen, Verenigd Koninkrijk, Vlaanderen en Zweden. Het onderzoek concentreerde zich zodoende op alle disciplines waar het ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor verantwoordelijk is: beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, podiumkunsten, film, amateurkunst en kunsteducatie.²¹

Vanuit de Nederlandse Rijksoverheid en de Vlaamse gemeenschap zien we echter dat er weinig van dit soort grootschalige vergelijkende onderzoeken worden uitgevoerd. Dit zou er mee te maken kunnen hebben dat het heel moeilijk is om dit soort onderzoeken uit te voeren en valide resultaten te bewerkstelligen. In het artikel "Making Cross-country Comparisons of Cultural Statistics: Problems and Solutions" geeft Christopher Madden aan dat het heel complex is om landen goed met elkaar te vergelijken op cultureel vlak. Definities, classificaties en methodologie verschillen onderling vaak te veel om een dergelijke analyse goed uit te voeren.²²

Door de Boekmanstichting wordt er echter wel regelmatig onderzoek gedaan naar andere landen en hun kunst- en cultuursector. In 2007 weidde de Boekmanstichting de editie *EUropa* aan het overkoepelende cultuurbeleid van de Europese Unie. Hierbij werd er onder andere onderzocht of een krachtig Europees

¹⁹ Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 424-426.

²⁰ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 46.

²¹ Cas Smithuijsen, *Cultuurbeleid in belendende landen: een verkennend overzicht* (Amsterdam: Boekmanstichting, 2007).

²² Christopher Madden, *Making cross-country comparisons of cultural statistics: Problems and solutions*, onderzoeksrapport voor Australia Council for the Arts (Sydney, 2004) 6-7.

cultuurbeleid onmisbaar was of juist overbodig omdat het de autonomie van de afzonderlijke lidstaten aantast.²³ In 2009 werd er met het nummer *Kunst over de grens* gekeken naar de culturele positie van Nederland op internationaal vlak. Hierbij werd er bijvoorbeeld gekeken naar de globalisering van de kunstwereld en hoe het Nederlands kunstbeleid hierop inspeelt en naar hoe belangrijk de culturele profilering in het buitenland is.²⁴

Binnen dit veld zijn er echter aanzienlijk wat onderzoeken die zich richten op een vergelijking tussen de Nederlandse en Vlaamse cultuur en identiteit. Quirine van der Hoeven voerde in zowel 2005 als 2012 een vergelijkend onderzoek uit naar het cultuurbeleid van beide landen. In 2005 bracht Van der Hoeven *De grens als spiegel: een vergelijking van het cultuurbestel in Nederland en Vlaanderen* uit. In deze studie onderzoekt Van der Hoeven of de steeds aangenomen stelling dat het cultuurbeleid in Vlaanderen beter is, ook effectief waar is. Er wordt gekeken of Vlaanderen er beter in slaagt om de Cultuurparticipatie te bevorderen en welke middelen hierbij ingezet worden. Hierbij kijkt Van der Hoeven naar vier aspecten: de inbedding van het cultuurbeleid, de inrichting van advies en subsidie, het aanbod en de spreiding van de cultuur en de cultuur in het onderwijs. Tevens geeft Van der Hoeven een overzicht van het cultuurbeleid vanaf het midden van de twintigste eeuw.²⁵ Deze vergelijking van het cultuurbestel van beide landen resulteert tot twee verschillende typeringen. Nederland wordt getypeerd als een 'spiegelpaleis' dat Van der Hoeven als volgt beschrijft:

In dit paleis huist het gesubsidieerde cultuurwereldje van adviseurs, culturele instellingen, ambtenaren en politici. Zij zien zichzelf en elkaar in het paleis tot in het oneindige gereflecteerd, waardoor het lijkt alsof er niets is buiten dat paleis, wat uiteraard niet het geval is. In de wereld buiten de paleismuren doen zich belangrijke ontwikkelingen voor, die uiteindelijk ook hun weerslag zullen hebben op het leven in het paleis.²⁶

Vlaanderen wordt door Van der Hoeven getypeerd als een 'cultuurhuis'. Dit legt ze als volgt uit:

²³ Anita Twaalfhoven, "EUropa: redactioneel Boekman 70," *Boekman 70* (2007): 2-3.

²⁴ Anita Twaalfhoven, "Kunst over de grens: redactioneel Boekman 80," *Boekman 80* (2009): 2-3.

²⁵ Quirine van der Hoeven, *De grens als spiegel: een vergelijking van het cultuurbestel in Nederland en Vlaanderen*, onderzoeksrapport voor het Sociaal en Cultureel Planbureau (Den Haag, 2005).

²⁶ Van der Hoeven, *De grens als spiegel*, 145.

Het Vlaams cultuurbeleid is veel minder naar binnen gekeerd, maar juist gericht op het leggen van verbindingen met andere terreinen en niet te vergeten met het publiek. De deur van het Vlaams cultuurhuis staat open, de drempel om naar binnen te gaan is laag. Aan het huis wordt druk getimmerd. Wie van buiten naar binnen kijkt, ziet dat er veel verschillende kamers zijn, de een meer geordend dan de ander.²⁷

In 2009 publiceert Van der Hoeven haar proefschrift *Van Anciaux tot Zijlstra* waarbij ze wederom het cultuurbeleid van beide landen vergelijkt. Hierbij kwam Van der Hoeven tot de bevinding dat de voornaamste doelstelling van zowel de Vlaamse gemeenschap als de Nederlandse Rijksoverheid was om de Cultuurparticipatie te bevorderen.²⁸ Echter kende het beleid van beide landen ook vele verschillen: het Nederlandse cultuurbeleid is veel gefragmenteerder dan het Vlaamse en het sociaal-cultureel werk behoort in Vlaanderen tot het domein van het welzijn waardoor het sterk gescheiden is van de kunsten.²⁹

Naast Van der Hoevens werk dat vrij overlappend is voor alle kunstendomeinen is er daarnaast nog veel geschreven over de culturele identiteit en het beleid van Nederland en Vlaanderen. In "Gewikt en gewogen" heeft Annick Schramme het over het Thorbeckeprincipe en hoe dit zich manifesteert in Nederland en Vlaanderen. In 2000 publiceerde de Nederlandse overheid de 'Cultuurnota' en de Vlaamse Gemeenschap het 'Kunstendecreet'. Schramme vergelijkt deze twee documenten aan de hand van het 'Thorbeckeprincipe'.³⁰ Dit principe houdt in dat de overheid geen oordelaar mag zijn inzake kunst en wetenschap. In Nederland hanteert de overheid al reeds sinds de 19^e eeuw dit principe inzake cultuurpolitieke beslissing. Sinds 2000 wordt er zowel in Nederland als Vlaanderen ingespeeld op de politieke veranderingen die gepaard gaan met de financiële crisis. Beide landen vullen dit echter anders in.³¹

In Nederland rees de vraag naar meer ruimte binnen het beleid om eigen accenten te leggen, zoals dat in Vlaanderen het geval is. In de huidige subsidiesystematiek vinden namelijk alle beslissingen buiten de ministeriële

²⁷ Van der Hoeven, *De grens als spiegel*, 146.

²⁸ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 33-44.

²⁹ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 425.

³⁰ Annick Schramme, "Gewikt en gewogen," *Boekman* 67 (2006): 32.

³¹ Schramme, "Gewikt en gewogen," 35.

verantwoordelijkheid plaats. Hierdoor zou volgens Schramme het cultuurbeleid steeds verder gemarginaliseerd kunnen worden. Echter druist dit idee op het eerste zicht erg in tegen het Thorbecke-beginsel. Nochtans hoeft dit niet per definitie zo te zijn, stelt Schramme. Ze haalt voormalig voorzitter van de Raad voor Cultuur, Winnie Sorgdrager aan die stelt dat het Thorbecke-idee vertaald moet worden naar de huidige tijd. Dit zou betekenen dat de staatssecretaris zich niet mag bemoeien met de inhoudelijke kant van de kunst- en cultuuruitingen maar er wel nog genoeg dingen zijn waarover hij of zij nog wel mag beslissen. Binnen dit klimaat zou de staatssecretaris bijvoorbeeld een eigen programmajijn kunnen opstellen waarbij culturele activiteiten worden geprogrammeerd om de doelstellingen te behalen. Dit zou volgens Schramme een breuk betekenen in de bestuurstraditie van Nederland.³²

Terwijl de Nederlandse overheid zich vanaf de crisis dus een stapje wilde verwijderen van het Thorbecke-principe, probeerde de Vlaamse gemeenschap juist een stapje in die richting te zetten. Vanaf 2000 werden er in Vlaanderen namelijk verschillende inhaalslagen gedaan door de overheid richting een meer op kennis gebaseerde beleidsvoering. In 2001 probeerde de Vlaamse minister van Cultuur Bert Anciaux in te gaan tegen de adviezen die de commissies die waakten over de artistieke kwaliteit gaven. Hierin werd Anciaux echter teruggefloten door de Raad van State, het hoogste rechtsorgaan in België. Doordat de minister hiervoor werd afgestraft zien we dat Vlaanderen steeds meer probeert aan te sluiten bij een Thorbecke-principe inzake kunst en cultuur.³³

In de conclusie legt Schramme de belangrijkste verschillen in het cultuurbeleid van de twee landen naast elkaar. Hierbij stelt ze ten eerste dat kern van het debat voor Vlaanderen en Nederland anders is. Terwijl in Nederland alle procedures en systemen nauw zijn vastgelegd is het discours, de kern van de zaak – namelijk wat de rol van de overheid zou moeten zijn wat betreft cultuur – vaak ontbrekend. In Vlaanderen voert deze vraag meer de boventoon. Ten tweede ziet Schramme dat Vlaanderen sinds 2000 steeds meer de Nederlandse richting opgaat door professionalisering en systematisering van het kunstenbeleid.³⁴ Echter wordt volgens Schramme het primaat van de politiek in Vlaanderen te vaak ingezet inzake culturele beslissingen zonder een duidelijke of transparante motivering. Volgens haar schuilt hierin het gevaar dat zo de

³² Schramme, "Gewikt en gewogen," 38.

³³ Schramme, "Gewikt en gewogen," 32.

³⁴ Schramme, "Gewikt en gewogen," 39.

geloofwaardigheid van het systeem in het gedrang komt.³⁵ De culturele sector lijkt door de Vlaamse overheid steeds meer in keurslijf te worden gedwongen om deze noodgedwongen te proberen te beheersen.³⁶

In 2005 keek tevens Inez Boogaert met haar artikel “Voor mij zedde gij ongeloofelijk schoon” al naar de culturele relatie tussen de twee landen en geeft aan dat deze “ingewikkelder is dan met welk ander land dan ook”.³⁷ Volgens Boogaerts is er druk cultureel verkeer tussen Vlaanderen en Nederland in alle verschillende disciplines maar verloopt de samenwerking tussen de twee landen wel moeizaam.³⁸ De gemeenschappelijke taal en het cultureel verleden zijn dan ook niet meer genoeg voor een actieve samenwerking. Dit wijdt Boogaerts voornamelijk aan de grote culturele en maatschappelijke veranderingen die in beide landen hebben opgetreden.³⁹

In 2001 werd er door Paul Kuypers gekeken naar de fundamentele verschillen tussen het kunstbeleid van Nederland en Vlaanderen in “Twee modellen? Over verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlandse en het Vlaamse cultuurbeleid”. Hierbij stelt Kuypers dat in Vlaanderen het ‘sociaal-cultureel gebeuren’ een van de belangrijkste begrippen is terwijl deze term nergens wordt gehanteerd in Nederland. Kuypers vindt echter dat wat in Nederland omschreven wordt als ‘culturele competentie, cultuureducatie en Cultuurparticipatie’ in feite overeenkomt met wat het ‘sociaal-culturele’ inhoudt in Vlaanderen.⁴⁰ Kuypers vergelijkt in dit onderzoek het cultuurbeleid van beide landen aan de hand van drie risicofactoren van cultuurbeleid: het sociaal-culturele, de functionalisering en de institutionalisering.⁴¹

Binnen het veld van het sociaal-culturele stelt Kuypers dat dit aspect in Nederland steeds minder belangrijk is geworden ten gevolge van de politiek. In Vlaanderen stond dit aspect steeds voorop maar Kuypers denkt dat het niet onmogelijk is dat de prioriteit hiervan op lange of korte termijn zal gaan vervagen: “een steeds sterkere bepaling van het cultuurbeleid door de overheid en, daarmee gepaard, een

³⁵ Schramme, “Gewikt en gewogen,” 38.

³⁶ Schramme, “Gewikt en gewogen,” 39.

³⁷ Inez Boogaerts, “Voor mij zedde gij ongeloofelijk schoon,” *Boekman* 67, (2005): 9.

³⁸ Boogaerts, “Voor mij zedde gij ongeloofelijk schoon,” 9-10.

³⁹ Boogaerts, “Voor mij zedde gij ongeloofelijk schoon,” 15.

⁴⁰ Paul Kuypers, “Twee modellen? Over verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlandse en het Vlaamse cultuurbeleid,” in *Kunst, Markt, Macht*, geredigeerd door Pascal Gielen en Koen Tachelet, (Brussel: Vlaams Theaterinstituut, 2001), 38.

⁴¹ Kuypers, “Twee modellen?,” 39.

voortgaande neutralisering van het discours over kunst en cultuur".⁴² Binnen de factor 'functionalisering' stelt Kuypers dat twee begrippen de boventoon voeren in het Nederlandse kunstenbeleid: 'functie' en 'kwaliteit'. Door de bezuinigingen zullen deze begrippen alleen nog maar belangrijker worden om kunst te verantwoorden en Kuypers vraagt zich dan ook af hoe de reactie van de kunsteninstellingen hierop zal zijn.⁴³ Binnen de factor 'institutionalisering' ziet Kuypers voornamelijk negatieve gevolgen. Het stelt dat er binnen de vroegere beleidsplannen weinig structuur was maar dit steeds belangrijker wordt. Dit brengt volgens Kuypers echter een enorm risico met zich mee:

Het institutionaliseringproces, dat door de planprocedure wordt opgeroepen of versterkt, leidt niet zozeer tot een verbetering van zakelijke bedrijfsvoering maar tot het ondergeschikt maken van het artistieke proces aan standaarden van beheer, accounting en protocollering.⁴⁴

Kuypers concludeert dat het gevaar van het cultuurbeleid in beide landen schuilt in de 'allesomvattendheid'. De allesomvattendheid van het beleid is volgens hem namelijk gebaseerd op een groot aantal tegenstrijdige elementen. Hierdoor wordt het voor instellingen bijna onmogelijk om aan de eisen te voldoen. Kuypers stelt dat de culturele instanties afzonderlijk weerloos zijn tegen de macht van het beleidssysteem maar ze collectief in staat kunnen zijn om tegen dit systeem te vechten en hun onafhankelijkheid terug te winnen.⁴⁵

Ook Geert Van der Speeten keek in 2009 al naar het Thorbecke-principe en hoe dit in Vlaanderen wordt toegepast. Volgens Van der Speeten gaat men in Vlaanderen losjes om met het idee dat de overheid zich niet inhoudelijk mag mengen in het artistieke debat.⁴⁶ Hij stelt dat het onder het ministerie van Bert Anciaux er geen openlijk artistiek oordeel werd geveld door de Minister en de overheid maar het wel gebruikelijk was dat de overheid mocht corrigeren als de diversiteit van het aanbod in het gedrang kwam.⁴⁷ Van der Speeten toont vervolgens door verschillende voorbeelden

⁴² Kuypers, "Twee modellen?," 40.

⁴³ Kuypers, "Twee modellen?," 41.

⁴⁴ Kuypers, "Twee modellen?," 42.

⁴⁵ Kuypers, "Twee modellen?," 43.

⁴⁶ Geert Van der Speeten, "Het laatste woord is aan de minister," *Boekman 81*, (2009): 79.

⁴⁷ Van der Speeten, "Het laatste woord is aan de minister," 80-81.

aan dat er door verschillende politieke figuren wel een artistiek oordeel werd geveld, iets dat volgens hem onmogelijk zou kunnen zijn in Nederland.⁴⁸

Amateurkunsten

Ten derde positioneert dit onderzoek zich binnen het wetenschappelijke debat van de amateurkunsten. Binnen dit debat wordt er voornamelijk gekeken naar wat de term amateurkunstenaar inhoudt en naar wat de amateurkunsten betekenen voor de samenleving.

In het artikel “De macht van het aanbod” van Bram Kempers uit 1988 wordt de Nederlandse kunstmarkt op dat moment beschreven. Kempers verdeelt deze markt op in vijf segmenten: de internationale elite, de nationale bovenlaag, de middenlaag, de tussen professionele en amateuristische kunstbeoefenaars en de amateurs. Hij classificeert amateurs als kunstenaars die zich niet op een carrière toeleggen maar kunst enkel zien als vrijetijdsbesteding. Kempers besluit echter dat deze groep weinig waarde heeft voor de markt van de kunsthandel omdat er weinig tot geen handel wordt bedreven door deze groep.⁴⁹

Wim Knulst keek met zijn artikel “Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst” uit 2007 naar de amateurkunsten door de eeuwen heen en welke deze beoogden bij te dragen. Hij stelt dat ten tijde van het schrijven van dit artikel amateurkunst in een adem wordt genoemd met volkskunst. Amateur- of volkskunst zou volgens de huidige politieke coalitie de sociale cohesie tussen de stedelingen van diverse culturele en etnische achtergronden bevorderen.⁵⁰

Amateurkunst bestaat volgens Knulst al sinds de vijftiende eeuw binnen de rederijkerstraditie. Er bestonden in, wat nu het huidige Vlaanderen is, al ‘Landjuwelen’, officiële wedstrijden om de mooiste voordrachten en vertoningen. Tijdens deze festivals werden er tevens kluchten opgevoerd, waren er optochten en werd er overal muziek op straat gespeeld. In de zeventiende eeuw stierf deze traditie van de vrije amateurkunstbeoefening echter steeds meer uit. Dit kwam door verschillende factoren waarvan het succes van de reformatie met haar theatervijandige regime en het verbod op kunst in de openbare ruimte de belangrijkste waren. De cultuurbeleving van de professionele kunst werd vanaf de zeventiende eeuw dan ook steeds belangrijker.

⁴⁸ Van der Speeten, “Het laatste woord is aan de minister,” 83.

⁴⁹ Bram Kempers, “De macht van het aanbod,” *Kunst en beleid in Nederland* 3 (1988): 15.

⁵⁰ Wim Knulst, “Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst,” in *Cultuur + educatie: amateurkunst in de lage landen* 20 (2007): 13-14.

Amateurkunst bestond echter nog steeds maar nam tot het einde van de Tweede Wereldoorlog nooit meer zo'n prominente rol in binnen de maatschappij als dit het geval was in de zestiende eeuw. Tot ver in de negentiende eeuw werd kunst steeds meer een privilege en werd er door de elite dan ook erg neergekeken op de zogenaamde beroepskunst.⁵¹

Na de Tweede Wereldoorlog probeerden de politieke instanties de twee werelden van de professionele en de amateurkunst te doen versmelten. Al vanaf de zestiende eeuw werd er geloofd in het idee dat kunst mensen dichter bij elkaar kon brengen. Op dit idee werd wederom een beroep gedaan vanaf 1946.⁵² Binnen de huidige samenleving wordt er volgens Knulst voornamelijk beroep gedaan op amateur- of volkskunst om de cohesie tussen verschillende sociale groepen te vergroten, voornamelijk binnen het kader van immigratie. De activiteiten die gepaard gaan met de amateurkunstbeoefening zijn namelijk vervlochten met het gemeenschapsleven, net als sport. Sport en amateurkunsten worden dan ook steeds geprezen voor hun bijdragen aan de sociale cohesie.⁵³

In "De kunstenaar is geen amateur" stelt Alex de Vries dat er een harde scheidslijn is tussen een professioneel en een amateurkunstenaar. Volgens de Vries is een professional iemand die: "de wil heeft en de mogelijkheden benut om zijn talent tot de inzet van zijn leven te maken", terwijl een amateur enkel aan kunst doet voor "de liefhebberij". De Vries geeft echter aan dat er over dit verschil een discussie woedt.⁵⁴

In "Kunstbeoefening: van hobby tot beroep" pleit Bea Ros voor een meer vrije interpretatie van het begrip amateurkunstenaar. In haar onderzoek kijkt Ros door middel van een serie van elf interviews met amateurkunstenaars naar wat het begrip 'amateurkunst' voor hen inhoudt. Uit deze interviews komt naar voren dat voor de ondervraagden de scheidslijn tussen een amateur en een professional niet zo hard is als De Vries beweert. Volgens de ondervraagden zijn er veel factoren van belang bij het onderscheiden van een amateur. Naast de meeste logische factoren als opleiding, inkomen en talent werden ook gedrevenheid, persoonlijkheid, de omgeving en timing een rol.⁵⁵ Ros weet in haar artikel geen sluitend antwoord te geven op de vraag wat een

⁵¹Knulst, "Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst," 14.

⁵²Knulst, "Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst," 14.

⁵³ Knulst, "Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst," 20-21.

⁵⁴ Alex de Vries, "De kunstenaar is geen amateur," *Boekman 84*, najaar (2010): 11-12.

⁵⁵Bea Ros, "Kunstbeoefening: van hobby tot beroep," in *Cultuur + educatie: amateurkunst in de lage landen* 20 (2007): 108.

amateurkunstenaar nu juist is. Er wordt tussen de verschillende ondervraagden namelijk geen consensus bereikt over wat een amateur nu juist is. Het enige waar alle geïnterviewden het over eens waren is dat kwaliteit of talent geen criteria zijn voor het zijn van een professional of een amateur.⁵⁶

Voor een brede interpretatie van de term amateur wordt tevens gepleit in het onderzoek “De gevoelswaarde van de amateurkunst” dat in 2010 gepubliceerd werd door Kunstfactor. In dit onderzoek werd door middel van een steekproef onderzocht wat de term ‘amateurkunst’ voor Nederlanders betekent en welke associaties het met zich meebrengt.⁵⁷ Hieruit kwam de conclusie dat de effectieve betekenis van de term niet zo van belang is voor het gros van de ondervraagden en ‘amateurkunst’ dus ook niet exact te definiëren valt. Er werden verbanden gelegd met specifieke uitingen in een discipline, er kwamen inhoudelijke beschrijvingen aan bod en de scheiding professional en hobbyist werd tevens genoemd in de steekproef. Opvallend was echter dat het merendeel van de Nederlandse bevolking een positieve associatie had met de term ‘amateurkunst’ en de woorden ‘creativiteit’ en ‘enthousiasme’ hieraan verbond.⁵⁸

Wetenschappelijke positionering

Binnen het veld van de beleidstheorie positioneert dit onderzoek zich door middel van het gebruik van *Policy paradox*. Er wordt in dit werk gebruik gemaakt van een interpretatieve beleidsanalyse, een onderdeel van de beleidswetenschappen. Het internationaal vergelijkend onderzoek naar de Nederlandse en Vlaamse cultuur vormt in feite de basis van dit onderzoek doordat het zich aansluit bij de eerder gevoerde onderzoeken naar dit onderwerp. In het wetenschappelijk onderzoek naar de term ‘amateurkunstenaar’ wil ik me positioneren door te kijken hoe de term wordt ingezet binnen het Nederlandse en Vlaamse beleid en welke gevolgen dit heeft op de sector.

⁵⁶ Ros, “Kunstbeoefening: van hobby tot beroep,” 121.

⁵⁷ Kunstfactor, *De gevoelswaarde van de term amateurkunst*, (Utrecht, 2010), 3.

⁵⁸ Kunstfactor, *De gevoelswaarde van de term amateurkunst*, 8-9.

Sociaal-historische context

Amateurkunsten in Nederland

Van der Hoeven geeft in *Van Anciaux tot Zijlstra* een overzicht van het amateurkunstenbeleid in Nederland. Het Nederlandse beleid met betrekking tot de amateurkunsten ging in de periode van 1950 tot 1975 uit van verschillende benaderingen. In de jaren vijftig werd er binnen het amateurkunstenbeleid het principe van afspiegeling gebruikt dat inhield dat er subsidies werden verdeeld tussen amateurgroepen uit de verschillende zuilen.⁵⁹ In *Cultuur, koningen en democraten* geeft Pots echter aan dat er begin jaren zestig een omslag is in Nederland met betrekking tot het denken over amateurkunsten. Door middel van onderzoeken werd er namelijk gekeken naar de cultuurspreiding in Nederland en deze resultaten waren tegenvallend. Hierdoor werd er geconcludeerd dat er meer aandacht voor de amateurkunsten en de kunstzinnige vorming zou moeten zijn. Ten gevolge hiervan ontstond er in 1964 dan ook een sectorale regeling: 'de Rijksregeling subsidiering amateuristische kunstbeoefening'. Door middel van deze regeling werd het mogelijk voor landelijke amateurorganisaties om subsidie aan te vragen. In 1965 werden er door minister Vrolijk echter weer wijzigingen aangebracht in het beleid. Het beleid van de 'AKKV', de amateurkunsten en kunstzinnige vorming', werd gesplitst. De amateurkunsten en de kunstzinnige vorming vielen gedurende een lange tijd namelijk in hetzelfde domein. Hierbij werden de amateurkunsten gezien als buitenschoolse vorming en kunstzinnige vorming als binnenschoolse vorming.⁶⁰ De buitenschoolse kunstzinnige vorming en de amateurkunsten werden ondergebracht bij het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk terwijl de kunstzinnige vorming binnen de verantwoordelijkheid van het onderwijsministerie werd ondergebracht.⁶¹

Tot 1974 werden de amateurkunsten samen met de omroep, de pers en de bibliotheken ondergebracht bij de beleidsector Volksontwikkeling van het ministerie Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk, hierna werd het ondergebracht in het directoraat-generaal Culturele Zaken. In de tweede helft van de jaren zeventig werden

⁵⁹ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 323.

⁶⁰ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 323.

⁶¹ Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 319-320.

de amateurkunsten en kunstzinnige vorming echter steeds meer losgekoppeld van het daarvoor steeds gangbare welzijnsidee en werd het meer onderdeel van een cultuurbeleid waarbij de nadruk lag op kwaliteit.⁶²

In 1980 wordt de Rijksbijdrageregeling ingevoerd, dit kwam er op neer dat het grootste deel van de taken met betrekking tot de 'AKKV' gedecentraliseerd werden en het budget meer dan gehalveerd werd. Amateurkunsten werden vanaf de jaren tachtig dan ook bijna volledig gesubsidieerd door de gemeente, net als de buitenschoolse kunstzinnige vorming. De Rijksoverheid steunde vanaf dan enkel nog grote landelijke voorzieningen zoals bijvoorbeeld de 'Nederlandse Stichting voor Kunstzinnige Vorming'. Vanaf 1982 worden de amateurkunsten ondergebracht bij het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Tot de samensmelting van het cultuurbeleid met het onderwijs- en wetenschapsbeleid binnen het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in 1994 was de kunstzinnige vorming dan ook steeds geclassificeerd binnen twee departementen. Enerzijds was er de binnenschoolse kunstzinnige vorming die de taak was van het ministerie van Onderwijs en Wetenschap en anderzijds was er de buitenschoolse vorming, met daarbinnen de amateurkunsten, onderdeel van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.⁶³

In de periode van 1988 tot 1992 werden de amateurkunsten en kunstzinnige vorming onderdeel van de vierjaarlijkse cyclus binnen het cultuurbeleid. De aandacht kwam hier doorheen de jaren steeds sterker op educatie te liggen. De amateurkunsten raakten op landelijk niveau buiten beeld en werden steeds meer een bijna volledige aangelegenheid van de gemeente.⁶⁴ Aan het begin van de eenentwintigste eeuw werd er door de gemeentes echter steeds meer bezuinigd op de amateurkunsten en hun benodigdheden. Volgens Pots zorgde dit 'marktdenken' van de gemeentes voor een ernstige bedreiging voor de amateurkunsten.⁶⁵

In 2003 stelt de Raad van Cultuur een vooradvies op met een analyse van de amateurkunstensector. De voornaamste conclusie van dit rapport is dat de grenzen tussen de amateurkunst en de professionele kunst aan het vervagen zijn. Hierbij worden de amateurkunsten en de buitenschoolse kunsteducatie van groot belang geacht omdat deze inspelen op specifieke behoeften van de deelnemers, in tegenstelling tot het

⁶² Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 395-400.

⁶³ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 322-323.

⁶⁴ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 324.

⁶⁵ Pots, *Cultuur, koningen en democraten*, 395.

onderwijs. In 2007 wordt er wederom een rapport van de Raad van Cultuur uitgegeven waarin er voornamelijk om aandacht wordt gevraagd voor de veranderende samenleving met demografische ontwikkelingen als de vergrijzing en verkleuring. Deze veranderingen worden niet zozeer gezien als een bedreiging maar eerder als een kans voor nieuwe ontwikkelingen binnen het culturele veld. Tevens wordt er geadviseerd om een Fonds voor Amateurkunst en Cultuureducatie op te richten.⁶⁶

In 2006 werd er echter door het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten geconstateerd dat het amateurkunstenveld ontzettend in beweging is. Hierdoor doen zich ook verschillende problemen voor zoals de vergrijzing van de traditionele verenigingen die hierdoor noodgedwongen dienen te stoppen en groepen die niet in staat zijn om in te spelen op de wensen van het publiek. Echter zijn er ook weer verenigingen die met succes aandacht weten te genereren voor hun amateurkunst waardoor ze zich artistiek breder kunnen ontwikkelen.⁶⁷

In tegenstelling tot de cultuureducatie bestaan de amateurkunsten ook onafhankelijk van subsidies. Volgens Van der Hoeven circuleren er verschillende schattingen over de bijdrage van Overheid, deze zijn echter niet volledig te achterhalen. Het Centraal Bureau voor Statistiek kwam echter tot de berekening dat er in 2008 55 miljoen euro besteed is aan de amateurkunsten. Hiervan was de bijdrage van het rijk 12 miljoen euro, van de provincie 2 miljoen euro en de gemeenten 41 miljoen euro. De particuliere bijdrage aan de amateurkunsten is een veelvoud van dit bedrag, maar de exacte bijdragen zijn niet te achterhalen. De totale bijdrage van de amateurkunsten aan de economie wordt geschat op een 1,35 miljard euro.⁶⁸

Amateurkunsten in Vlaanderen

In *Sociaal-Cultureel werk in Vlaanderen* geven Luc Dekeyser en Fred Dhont een historisch overzicht van de sociaal-culturele sector in Vlaanderen. Het amateurkunstenbeleid in Vlaanderen valt namelijk binnen de sector van het sociaal-cultureel werk, terwijl dit in Nederland binnen het reguliere kunstbeleid valt. Volgens Dekeyser en Dhont moet de betekenis van sociaal-cultureel werk begrepen worden binnen een brede opvatting van het begrip cultuur. Hieronder verstaan zij in feite: 'alle producten van menselijke arbeid' of "alles wat de mens met hand of de geest toevoegt

⁶⁶ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 324.

⁶⁷ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 324.

⁶⁸ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 324.

aan de natuur”.⁶⁹ Met de combinatie van de woorden sociaal en cultureel wordt er volgens Dekeyser en Dhont bedoeld dat cultuur, op al zijn niveaus – ideologisch, gedragsmatig en materieel – ter beschikking staat van de gehele bevolking en deze zodoende ook in staat stelt om gerichte keuzes te maken.⁷⁰

Door binnen deze context van het sociaal-cultureel werk naar de amateurkunsten te kijken kunnen we vaststellen dat er in Vlaanderen al vanuit een andere grondslag vertrokken werd binnen de geschiedenis het amateurkunstbeleid dan in Nederland. Volgens Dekeyser en Dhont werd er in de jaren zeventig en tachtig voornamelijk de nadruk gelegd op de brede culturele vorming en niet op de kunsteducatie.⁷¹

Van der Hoeven stelt in “Van Anciaux tot Zijlstra” dat rond 2000 de amateurkunstensector nog erg verzuimd was. Per kunstdiscipline waren er namelijk federaties actief met verschillende ideologische achtergronden. ⁷² De amateursector telde in 1991 nog 21 organisaties die subsidie ontvingen van het ministerie van de Vlaamse overheid op basis van het decreet van 24 juli 1991 ‘houdende de subsidieregeling van verenigingen voor amateuristische kunstbeoefening’. Deze subsidie werd toegekend op basis van het aantal aangesloten actieve groepen, het aantal uren kwalitatieve begeleidingen, het aantal cursusuren en de georganiseerde regionale activiteiten. Hierdoor was er nauwelijks ruimte voor vernieuwing.⁷³

In de beleidsnota ‘Cultuur 2000-2004’ geeft Minister Anciaux aan dat de amateurkunsten niet de aandacht krijgen die ze verdienen. Volgens Anciaux hebben de amateurkunsten een belangrijke rol binnen de maatschappij omdat ze kunnen bijdragen aan de mondigheid en de ontwikkeling van de persoonlijke identiteit. Anciaux kondigt vervolgens een nieuw decreet aan dat zal vertrekken vanuit het kwaliteitsbegrip. De bedoeling van dit decreet was voornamelijk de ontzuiling van de sector, wat zou zorgen voor een minder versnipperd cultureel veld. Dit decreet dat in 2000 werd aangekondigd zorgde er voor dat er voortaan in Vlaanderen nog maar een amateurkunstenorganisatie per discipline werd gesteund en er een overkoepelend steunpunt bestond: het Vlaams Centrum voor Amateurkunsten.⁷⁴

⁶⁹ Luc Dekeyser en Fred Dhondt, *Sociaal-cultureel werk in Vlaanderen* (Antwerpen: Garant, 1997), 13.

⁷⁰ Dekeyser en Dhondt, *Sociaal-cultureel werk in Vlaanderen*, 23.

⁷¹ Dekeyser en Dhondt, *Sociaal-cultureel werk in Vlaanderen*, 23.

⁷² Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 320-321.

⁷³ “Ontstaan,” [amateurkunsten.be](http://amateurkunsten.be/ontstaan), laatst geraadpleegd op 19 mei 2015.

<http://amateurkunsten.be/ontstaan>

⁷⁴ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 320-321.

In januari 2007 verdwijnt dit ‘Vlaams Centrum voor de Amateurkunsten’ en wordt deze organisatie in aangepaste ‘het Forum voor Amateurkunsten’.⁷⁵ Het Forum voor Amateurkunsten fungeert vandaag de dag nog steeds als overkoepelende organisatie en stelt zijn missie als de volgende:

Het Forum voor Amateurkunsten is een overlegcentrum en deskundig aanspreekpunt voor en over de amateurkunstensector in Vlaanderen. Het Forum biedt ondersteuning, treedt op als brugfiguur in een breed netwerk en vergroot de onderlinge samenhang binnen de sector. Samen met de landelijke erkende amateurkunstenorganisaties gaat het Forum voluit voor het bevorderen van kunstbeoefening.⁷⁶

Zoals opgenomen in het amateurkunstendecreet van 2000 wordt er per discipline, een organisatie gesteund. Dit zijn de volgende: ‘Centrum voor beeldexpressie’ (fotografie, film en multimedia), ‘Creatief schrijven’ (schrijven), ‘Danspunt’ (dans), ‘Koor&stem’ (zang), ‘Kunstwerkt’ (beeldende kunst), ‘Muziekmozaïek’ (Muziek; folk en jazz), ‘OPENDOEK’ (theater), ‘POPPUNT’ (popmuziek) en ‘Vlamo’ (instrumentele muziek).⁷⁷

In 2007 wordt er door de Vlaamse Gemeenschap in totaal 7,349 miljoen euro beschikbaar gemaakt voor de amateurkunsten, hiervan gaat het meeste naar de bovenstaande organisatie. Binnen het Decreet lokaal cultuurbeleid worden de amateurkunsten genoemd als een prioriteit waarvoor de gemeentes extra subsidie kunnen aanvragen voor de lokale verenigingen en gezelschappen. Vlaanderen kent in totaal 3917 amateurkunstverenigingen waarvan 82 procent financieel wordt ondersteund door de gemeentes. Er is geen totaaloverzicht van de gemeentelijke uitgaven beschikbaar. De provincies besteden gezamenlijk bijna 2 miljoen euro aan de amateurkunsten.⁷⁸

Nederland vs. Vlaanderen

Van der Hoeven stelt dat de amateurkunsten in beide landen voor lange tijd een bijrol hebben gespeeld binnen het cultuurbeleid. In Vlaanderen speelde de amateurkunstensector tot 2000 geen belangrijke rol binnen de sector van het sociaal-

⁷⁵ Amateurkunsten.be, “ontstaan”

⁷⁶ Amateurkunsten.be, “missie”

⁷⁷ Amateurkunsten.be, “amateurkunstenorganisaties”

⁷⁸ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 322.

cultureel werk, in Nederland delft de sector steeds het onderspit voor cultuureducatie. Sinds 2012 is er echter in beide landen een hernieuwde aandacht voor de amateurkunsten: er zijn zowel in Nederland als Vlaanderen onderzoeken afgerond waaruit bleek dat de sector en het beleid zich meer moeten aanpassen aan de wensen van het publiek. In beide landen ontstonden 2007 overkoepelende organisaties voor de verschillende disciplines: Kunstfactor in Nederland en Forum voor Amateurkunsten in Vlaanderen.⁷⁹ Kunstfactor is echter ondertussen onderdeel van het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst.

Het grootste verschil in de aanpak van de twee landen ligt volgens Van der Hoeven in de waardering van de opbrengsten van de amateurkunsten. In Vlaanderen staat een gelijkwaardige relatie tussen het sociale en het artistieke aspect centraal, terwijl in Nederland enkel het artistieke aspect de boventoon voert in het beleid.⁸⁰ In het volgende hoofdstuk zal er door middel van een analyse gekeken worden hoe het huidige amateurkunstenbeleid in Nederland en Vlaanderen zich tot elkaar verhouden.

⁷⁹ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 327.

⁸⁰ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 327.

Documentenanalyse

In dit hoofdstuk zal er door middel van het boek *Policy paradox* van Stone gekeken worden naar de beleidsdocumenten van de twee landen. De beleidsnota's van de Nederlandse Rijksoverheid en de Vlaamse Gemeenschap en de beleidsplannen van het Fonds voor Cultuurparticipatie, het Landelijk kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst en het Forum voor Amateurkunst zullen afzonderlijk worden geanalyseerd door te kijken naar het inzetten van de onomstreden doelen uit *Policy paradox*.

Amateurkunstenbeleid in Nederland

In dit onderdeel zal de beleidnota: *Meer dan kwaliteit* behandeld worden, die binnen het huidige cultuurbeleid wordt gebruikt. Hierbij zal er alleen gekeken worden naar hoofdstuk 2.6 "Cultuureducatie en amateurkunst". Tevens zal er gekeken worden naar de beleidsplan van het Fonds voor de Podiumkunsten en het 'Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst', de twee organisaties die instaan voor de amateurkunstensector in Nederland.

Meer dan kwaliteit

Het hoofdstuk "Cultuureducatie en amateurkunst" wordt ingeleid door te stellen dat het goed gaat met de amateursector en deze 'sterk' in zijn schoenen staat. Tevens is de sector levendig: "er is een particuliere markt voor kunstbeoefening, er zijn informele verbanden, en er zijn centra voor de kunsten en muziekscholen."⁸¹ Echter staat de sector voor een uitdaging: er dient aansluiting gevonden te worden bij de veranderende wensen van de beoefenaars. De vernieuwing die hiervoor nodig is zal verleend worden door het nieuwe cultuurbeleid door middel van een nieuw programma dat is opgesteld om de sector te ondersteunen. Er zal volgens de nota worden bijgedragen aan het volgende: "deskundigheidsbevordering, kennis en netwerken".⁸²

Hierbij zien we dat er in de nota al een probleem, doel en oplossing wordt gesteld met betrekking tot de amateurkunstensector. Stone beschrijft het bovenstaande verhaal

⁸¹ De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid* (Den Haag, 2011), 30.

⁸² De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*, 30.

als de *story of decline*: de *status quo* van de sector wordt voorgesteld, en die is goed, maar vervolgens wordt er wel gewaarschuwd voor een dreigend gevaar.⁸³ Als er namelijk niet wordt ingespeeld op de veranderende wensen van de beoefenaars zal de sector niet 'sterk' kunnen blijven. De oplossing zien we vervolgens terug in het beleid, door een programma op te stellen dat inspeelt op de veranderingen in de sector zal een crisis vermeden worden.

Vervolgens zien we dat er in de beleidsnota een duidelijk doel wordt geformuleerd. De basisinfrastructuur van 'cultuureducatie en amateurkunst' zal verkleind worden maar tevens efficiënter worden. Twee organisaties zullen de taken met betrekking tot de cultuureducatie en amateurkunstensector op zich nemen: het Fonds voor de Podiumkunsten en Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). Hierbij staat het Fonds voor de Podiumkunsten voor de participatie van de Nederlandse bevolking en is het LKCA een kennisinstituut dat informatie zal verzamelen voor alle disciplines. Deze twee organisaties zullen volgens de nota nauw samenwerken, maar er wordt niet beschreven hoe deze samenwerking zal plaatsvinden.⁸⁴ Deze nieuwe inrichting van de sector valt onder het doel dat Stone beschrijft als 'efficiëntie': met zo weinig mogelijk *input* moet er een maximale *output* bereikt worden.⁸⁵ Waar de taken van het LKCA vroeger verdeeld werden over de twee organisaties Kunstfactor en Cultuureducatie zullen deze nu worden samengevoegd tot één instantie. Tevens worden de taken van het Fonds en het LKCA beiden onderverdeeld in drie duidelijke programma's die de werking van de instanties transparanter en duidelijker dienen te maken.⁸⁶ Met minder input dan in de vorige beleidsperiode het geval was proberen de beleidsmakers toch dezelfde of zelfs een betere *output* te bereiken dan voorheen het geval was. Op dit moment zijn het Fonds Podiumkunsten en het Fonds voor de Cultuurparticipatie nog twee aparte fondsen, in 2016 hopen ze te fuseren.⁸⁷ Zodoende zal er nu gekeken worden naar het Fonds voor Cultuurparticipatie en het LKCA, de twee landelijke organisaties die zich op dit moment inzetten voor de amateurkunsten in Nederland.

⁸³ Stone, *Policy Paradox*, 138-139.

⁸⁴ De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*, 30.

⁸⁵ Stone, *Policy Paradox*, 61.

⁸⁶ De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*, 31.

⁸⁷ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016* (Utrecht, 2012), 27.

Fonds voor Cultuurparticipatie

In het Beleidsplan van het Fonds voor Cultuurparticipatie voor de periode 2013 tot 2016 worden drie doelstellingen beschreven die behaald dienen te worden. De eerste is ‘cultuur naar de top’, de tweede ‘cultuur in de vrije tijd’ en derde doelstelling wordt beschreven als ‘cultuur aan de basis’. Binnen de eerste doelstelling ‘cultuur naar de top’ wordt er door het Fonds gericht op talentontwikkeling. Hierbinnen moeten talentvolle jongeren de juiste ondersteuning krijgen en “excellente” amateurkunst voldoende ontwikkeld worden.⁸⁸ Deze doelstelling is wat Stone omschrijft als het doel ‘gelijkheid’. Er moeten namelijk voor iedereen gelijke startkansen gecreëerd worden door de overheid. Iedereen moet de kans krijgen om zijn talenten te ontwikkelen. De overheid moet voor iedereen deze gelijke startkansen creëren.⁸⁹

Het tweede doel ‘cultuur in de vrije tijd’ richt zich het meest op de amateurkunsten als sector. Hierbij is de bedoeling dat deze sector wordt geïnnoveerd en er wordt ingespeeld op de veranderingen in de maatschappij. Binnen deze doelstelling wordt er voornamelijk ingespeeld op de doelen die Stone benoemt als ‘efficiëntie’ en ‘veiligheid’. Enerzijds moet het beleid en de sector efficiënter worden door veranderingen door te voeren en zo beter te kunnen inspelen op het huidige amateurkunstenklimaat. Anderzijds moet er ondanks deze veranderingen nog steeds gezorgd worden dat er door iedereen geparticipeerd kan worden aan de kunsten. Dit valt onder het doel ‘veiligheid’. Stone omschrijft dit doel als het tegemoet komen van de basale behoeften van de burger. Amateurkunsten worden gezien als *social primary goods*, belangrijk voor alle burgers. Door als overheid de burger te voorzien in diens basisbehoeften kan de levenskwaliteit gewaarborgd worden.⁹⁰

De derde doelstelling van het Fonds voor Cultuurparticipatie is ‘cultuur aan de basis’, waarbij er wordt ingezet op de kwalitatieve verbetering van het cultuuronderwijs. Hierbij moet de kwaliteit verhoogd worden door een goede regeling op te stellen met de gemeenten en de provincies en moet er een goed landelijk beleid worden opgesteld. Ook deze maatregelen vallen voornamelijk onder wat Stone beschrijft als ‘efficiëntie’: de *input* (het beleid op alle niveau’s) moet namelijk aangepast worden om zo de *output* (de kwaliteit van het onderwijs) te verbeteren.

⁸⁸ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016* (Utrecht, 2012), 4.

⁸⁹ Stone, *Policy Paradox*, 51.

⁹⁰ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 4.

Binnen deze tweede doelstelling ‘cultuur in de vrije tijd’ die zich op de amateurkunsten richt zijn er vier programmalijnen opgericht om deze doelstelling te behalen. De eerste programmalijn is de ‘vernieuwing en versterking van de organisatie van de amateurkunst’. Hierbij zien we dat er net als in de beleidsnota van de Nederlandse Rijksoverheid eerst de *status quo* van de amateursector wordt beschreven:

De kracht van de amateurkunst is van ouds het eigen initiatief. Het internet biedt steeds meer mogelijkheden voor samenwerking, uitwisseling en presentatie. Zowel binnen als buiten verenigingen maken mensen daar dan ook uitgebreid gebruik van. De interdisciplinariteit neemt toe, evenals de wisselwerking met de professionele culturele sector en de creatieve bedrijvigheid. Met name voor jongeren is het gebruik van nieuwe media volkomen vanzelfsprekend geworden.

91

De sector kent zodoende een sterke basis en is zeer innovatief, toch staat ze op dit moment voor tal van nieuwe uitdagingen. Hierbij wil het Fonds voor Cultuurparticipatie de sector voornamelijk ‘verjongen en vernieuwen’ en dit door middel van het steunen van organisaties die zich hiervoor inzetten en zullen er *pitches* worden gehouden om korte termijn projecten te financieren die dit doel voor ogen hebben.⁹² De effecten die het Fonds hierbinnen wil bereiken hebben voornamelijk het doel om de sector soepeler te laten werken. Er wordt dus wederom ingezet op het doel ‘efficiëntie’.

Als tweede programmalijn wordt er gefocust op de groep ouderen: ‘vernieuwing en versterking van de amateurkunst onder de groeiende groep ouderen’. Hier kunnen we stellen dat er wordt ingezet op het doel ‘veiligheid’. Het is volgens het Fonds voor Cultuurparticipatie namelijk van belang dat de levenskwaliteit van de groep ouderen wordt gewaarborgd en er voldaan wordt aan de basisbehoefte. In dit geval, het participeren aan de kunsten:

We willen de amateursector aanmoedigen in te spelen op de groeiende groep ouderen. Wij denken hierbij ook aan die ouderen die weinig draagkrachtig zijn en niet vaak in aanraking zijn gekomen met kunst en erfgoed. Juist voor deze groep

⁹¹ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 17.

⁹² Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 18.

ouderen, in het bijzonder de mensen van 65 jaar en ouder, is nauwelijks passend aanbod ontwikkeld.⁹³

De derde programmalijn wordt omschreven als ‘vernieuwing en versterking van de amateurkunst in de directe omgeving (community)’. In dit hoofdstuk worden de *community arts* omschreven als “een kunstvorm die bindend werkt”.⁹⁴ De afgelopen tien jaar is deze kunstvorm echter enorm gegroeid zonder veel ruggensteun van de overheid en de officiële instanties. Om deze sector te laten blijven groeien en steeds innovatief uit de hoek te laten komen is het nodig dat er een programmalijn wordt opgericht die zich op de *community arts* focust en waaruit subsidie kan aangevraagd worden voor deze projecten. Deze programmalijn valt dan ook wederom onder het doel ‘efficiëntie’. Om deze sector te laten bloeien wordt de *input* van het Fonds voor Cultuurparticipatie namelijk aangepast. Waar er hiervoor amper steun werd gegeven door de Nederlandse Rijksoverheid en het Fonds voor Cultuurparticipatie wordt er nu een programmalijn opgericht binnen het beleidsplan waardoor de *output* alleen maar beter kan worden. De *output* van *community arts* is namelijk dat het een bindende kunstvorm is die een goede invloed heeft op de amateursector:

Community arts worden meer en meer erkend als een kunstvorm die bindend werkt voor mensen, in de stad of op het platteland. Deze vorm biedt grote kansen voor de ontwikkeling van de amateurkunst. (...) Professionele makers en amateur- verenigingen zoeken steeds vaker buiten de gebaande paden van de reguliere kunstsector naar nieuwe en verrassende manieren om zich op een andere manier te verbinden met het alledaagse leven. Samenwerking tussen amateurs en professionals wordt hierbij steeds vanzelfsprekender.⁹⁵

Als vierde programmalijn richt het Fonds zich op ‘het levend houden van immaterieel erfgoed’. Onder immaterieel erfgoed worden “de tradities en rituelen waarmee mensen zich dagelijks identificeren” verstaan.⁹⁶ Dit erfgoed wordt steeds meer begrepen door middel van de term ‘volkscultuur’ en hierbinnen worden verschillende categorieën

⁹³ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 12.

⁹⁴ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 14.

⁹⁵ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 14.

⁹⁶ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 14.

gemaakt: feesten, ambachten, sporten, culinaire gewoonten, levenslooprituelen, talige uitdrukkingen en tradities van nieuwe Nederlanders.⁹⁷ Om het bestaan van dit erfgoed te waarborgen zullen er subsidies gaan naar amateurorganisaties die zich hiermee bezig houden en zullen er samenwerkingsverbanden worden opgezet. Hierbij wordt er dus zodoende gebruik gemaakt van de doelen ‘veiligheid’ en ‘efficiëntie’. ‘Veiligheid’ omdat deze cultuur gewaarborgd moet blijven en gezien wordt als basisbehoefte en ‘efficiëntie’ omdat men de *input* (subsidies, samenwerkingsverbanden) wijzigt en hierdoor probeert de gewenste *output* (het waarborgen van het immaterieel erfgoed) te genereren.

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst

In het beleidsplan van het LKCA wordt de missie als volgt omschreven:

Het LKCA ambieert een wezenlijke bijdrage te leveren aan de culturele levensloop van kinderen, jongeren en volwassenen. Het LKCA streeft ernaar zoveel mogelijk mensen te stimuleren een leven lang deel te nemen aan kunst en cultuur: leren en doen. Samen met betrokken professionals wil het LKCA de kwaliteit van voorzieningen en activiteiten die ontwikkeld worden ten behoeve van ieders culturele levensloop, vergroten.⁹⁸

De missie van deze organisatie kunnen we zodoende onderbrengen in wat Stone omschrijft als ‘gelijkheid’. Iedereen moet gelijke startkansen hebben en heeft recht om deel te nemen aan kunst en cultuur. Dit zal de ‘culturele levensloop’ ten goede komen. Zoals de naam van de organisatie al doet vermoeden richt het instituut zich zowel op cultuureducatie als op de amateurkunsten, in dit stuk zal er echter enkel gefocust worden op de stukken die de amateursector behandelen. In het beleidsplan wordt er tevens gewaarschuwd voor de *story of decline* bij de amateurkunsten:

Het veld van de actieve Cultuurparticipatie is eveneens sterk aan verandering onderhevig. We zien daar traditionele structuren en patronen in hoog tempo verdwijnen. Nieuwe vormen komen op, maar zijn nog lastig te duiden, versnipperd en daardoor minder sterk gepositioneerd in het lokale krachtenveld.

⁹⁷ Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*, 16.

⁹⁸ Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016* (Utrecht, 2014), 11.

De verenigingsstructuur staat onder druk, als gevolg van gewijzigde leefpatronen en digitale mogelijkheden. De moderne amateur is veelal gericht op snel resultaat, dwars door disciplines heen. Kortdurende verbintenissen en projectmatig, doelgericht werken nemen de overhand, ten koste van lange leerlijnen en ambachtelijke verdieping. Bestaande en nieuwe vormen van actieve Cultuurparticipatie zoeken steun bij het vergroten van het maatschappelijk draagvlak, en vragen instrumenten om inhoudelijk te innoveren en zakelijk te professionaliseren.⁹⁹

De amateursector is aan grote veranderingen onderhevig maar er moet gezorgd worden dat deze goed ondersteund blijven, dat er een maatschappelijk draagvlak is en de instrumenten voorhanden zijn om de sector draaiende te houden. Het LKCA presenteert vervolgens tevens een *story of hope* aan de lezer. Zij kunnen namelijk de oplossingen bieden in deze veranderende tijden:

In dit veld, in dit tijdsgewricht en met de alom gevoelde urgentie is het LKCA door zijn unieke en onafhankelijke positie een waardevolle partner. Het LKCA kan, in een tijd waarin organisaties verdwijnen, bestuurlijke netwerken verkrumelen, continuïteit niet gegarandeerd is en kwaliteitsstandaarden niet meer vanzelfsprekend zijn, met zijn kennisbasis, netwerken en ervaring betekenisvol bijdragen aan structuur en samenhang in het veld van cultuureducatie en actieve Cultuurparticipatie.¹⁰⁰

Het LKCA zal dit bewerkstelligen door middel van vier thema's waar ze zich van 2013 tot 2016 op zullen focussen:

1. Verbetering van de kwaliteit van cultuureducatie binnen- en buitenschools
2. Vernieuwing van de infrastructuur voor actieve Cultuurparticipatie
3. Versterking van de verbinding tussen actieve Cultuurparticipatie en andere sectoren
4. Bevordering van waardering voor cultuureducatie en actieve Cultuurparticipatie in de samenleving

⁹⁹ LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 8.

¹⁰⁰ LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 9.

Hierbij zullen we alleen de laatste drie doelen analyseren omdat deze zich richten op de amateurkunstensector. Als eerste doel wordt er zodoende ingezet op de “vernieuwing van de infrastructuur”. Hierbij zet het LKCA overduidelijk in op het doel ‘gelijkheid’:

Het LKCA deelt het uitgangspunt van de minister van OCW dat iedereen in Nederland de mogelijkheid moet hebben om actief deel te nemen aan het culturele leven. Kinderen, jongeren en volwassenen in verschillende levensfasen beoefenen in hun vrije tijd een of meer culturele activiteiten.¹⁰¹

Tevens wordt er binnen dit thema ingezet op het doel ‘efficiëntie’. Volgens het LKCA zijn er namelijk vele ontwikkelingen gaande binnen het veld die vragen om nieuwe structuren en verbanden. Door in dit proces te adviseren door kennis en expertise te delen kan de amateursector zowel in beleid als uitvoering positief ontwikkelen. Het LKCA stelt zich zodoende in de positie om mee *input* te genereren in het debat over de amateurkunsten waarna ze concluderen dat dit een betere *output* zal opleveren.¹⁰²

Het derde thema waar het LKCA zich op richt is de verbinding tussen de actieve Cultuurparticipatie en andere sectoren. Dit doen ze tevens onder het mom van het doel ‘efficiëntie’. Door de juiste *input* te generen zal er namelijk een nieuwe *output* ontstaan die de sector sterker maakt. Hierbij wordt de *input* als volgt omschreven:

Het LKCA stimuleert wisselwerking, samenwerking en interactie tussen de wereld van de actieve Cultuurparticipatie met het sociale domein, maar ook met het (primaire) onderwijs, de sportsector, bibliotheken, erfgoed, natuur en techniek. Elkaar versterken is daarbij het doel. We werken bij het aangaan van verbindingen met andere sectoren nauw samen met het FCP, met andere kennisinstututen als Movisie, het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB), het Nederlands Jeugd Instituut (NJI), de Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV) en ook met partners als de ouderenfondsen

¹⁰¹ LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 18.

¹⁰² LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 18.

Bij de *output* wordt er gefocust op de instrumentele effecten die dit voor de sector zal opleveren:

Actieve Cultuurparticipatie is van grote waarde voor individu en samenleving doordat ze creatieve, innovatieve en sociale competenties helpt ontwikkelen. Deze competenties dragen bij aan het zelfstandig functioneren van mensen en aan het nemen van verantwoordelijkheid, wat zijn weerslag heeft op hun maatschappelijke participatie. Daarnaast versterkt actieve cultuur- participatie in –min of meer – georganiseerde verbanden sociale cohesie en samenhang in krimp- en plattelandsgebieden en ook in de stedelijke omgeving.¹⁰³

Het laatste thema richt zich op de waardering van cultuureducatie en actieve Cultuurparticipatie in de samenleving. Dit wordt als volgt omschreven:

Het LKCA wil het draagvlak voor cultuureducatie en -participatie bij het brede publiek versterken en bijdragen aan een positief imago. Niet alleen vanwege het maatschappelijke nut, maar ook omdat veel mensen simpelweg plezier beleven aan, ontroerd raken door of troost vinden in kunst en cultuur.¹⁰⁴

Dit thema valt dan ook onder het doel vrijheid. Stone stelt dat vrijheid inhoudt dat elk individu de mogelijkheid heeft om eigen keuzes te maken. Iedereen moet zodoende wel de kans hebben om deze keuzes te maken door zich bewust te zijn van de keuzes die voorhanden zijn. Het LKCA wil het bewustzijn van de “intrinsieke, maatschappelijke en sociale waarde van kunst en cultuur” versterken en hierdoor meer mensen de mogelijkheid geven om te kiezen voor kunst en cultuur, een keuze die ze hiervoor niet voorhanden hadden.¹⁰⁵

Amateurkunstenbeleid in Vlaanderen

Binnen dit hoofdstuk zullen er twee documenten onder de loep worden genomen. Het beleidsplan van de Vlaamse Gemeenschap: “Beleidsnota Cultuur 2014-2019”. En het

¹⁰³ LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 20.

¹⁰⁴ LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 21.

¹⁰⁵ LKCA, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*, 21.

beleidsplan van het Forum voor Amateurkunsten, de overkoepelende organisatie voor de amateurkunstensector.

Beleidsnota Cultuur 2014-2019

Zoals reeds vermeld valt de amateurkunstensector binnen het sociaal-cultureel werk en niet binnen het reguliere kunstenbeleid. In de inleiding van deze sector wordt hier wederom gebruik gemaakt van een *story of decline* om de aan te tonen hoe ingrijpend de veranderende maatschappij en al zijn nieuwe kunstvormen kunnen zijn voor de sector. Er wordt eerst een *status quo* vastgesteld:

Vandaag worden 125 landelijke sociaal-culturele organisaties gesubsidieerd die inzetten op cultuur, gemeenschapsvorming, educatie en maatschappelijke activering. 200.000 vrijwilligers, 9.000.000 deelnames aan activiteiten en 200.000 leden: cijfers die duiden op het belang van de sector. De verenigingen zijn vertakt over heel Vlaanderen en sterk lokaal ingebed. Hun initiatieven geven zuurstof aan dorp en stad en stimuleren sociale integratie.¹⁰⁶

Het sociaal-cultureel werk staat nu echter voor de uitdaging om een antwoord te kunnen geven op maatschappelijke vragen. Binnen dit verhaal dat verteld wordt zien we dat er tevens gebruik wordt gemaakt van een metafoor: “Hun initiatieven geven zuurstof aan dorp en stad”. Volgens Stone lijken metaforen simpelweg te dienen als vergelijking maar schuilt er in feite een narratief in dat complexer is. Er is hierbij namelijk sprake van een *normative leap*: iets wat in eerste instantie een beschrijving lijkt is in feite een voorschrift.¹⁰⁷ Er wordt namelijk aangetoond dat deze initiatieven even onmisbaar zijn als zuurstof, iets dat niet voor elke Vlaamse burger zo zal zijn. Binnen deze inleiding zien we tevens dat het sociaal-cultureel werk wordt gezien als onmisbaar: *social primary goods*. Het is een van de belangrijkste instrumenten in de democratisering van cultuur en strekt zich uit tot zowel het vlak van cultuur, welzijn, educatie als recreatie.¹⁰⁸

Binnen het beleidsplan wordt er nog in twee hoofdstukken gefocust op amateurkunstensector. In het Vlaamse beleidsplan wordt er onderscheid gemaakt tussen strategische en operationele doelstellingen. De strategische doelstelling waarbij

¹⁰⁶ De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016* (Brussel, 2013), 31.

¹⁰⁷ Stone, *Policy Paradox*, 148.

¹⁰⁸ De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016*, 31.

de amateurkunsten aan bod komen is “inzetten op een dynamisch, toegankelijk en uitnodigend sociaal- cultureel, circus- en amateurkunstenveld”. Hierbij wordt er in tegenstelling tot de inleiding duidelijk gebruik gemaakt van een *story of hope*. Door middel van het beleid kan de sector namelijk levendig worden gehouden en nog beter worden dan deze op dit moment al is. De amateurkunstensector kent namelijk al een grote slagkracht. Naast de artistieke beleving levert deze sector namelijk ook een belangrijk instrumenteel effect op: de sociale dimensie. Door “zowel de achterban te bedienen als vernieuwend te werken, nieuwe doelgroepen te bereiken en het artistieke te verbinden met andere domeinen in de samenleving” zal de ambitie en de daadkracht van deze sector alleen maar groeien.¹⁰⁹ Het doel dat hiermee bereikt zal worden is ‘efficiëntie’. Door het genereren van een betere *input* zal de sector namelijk alleen maar verder positief ontwikkelen.

De operationele doelstelling waarbinnen de amateurkunsten aan bod komen is de volgende: “Investeren in amateurkunsten als motor voor creativiteit en verbinding.” Ook hier wordt er geconstateerd dat de *status quo* van de Vlaamse amateurkunstensector al heel goed is:

De amateurkunsten en het gevoerde amateurkunstenbeleid in Vlaanderen zijn in vergelijking met andere Europese landen en regio’s sterk uitgebouwd.¹¹⁰

Toch kan de sector nog steeds groeien door de *input* te versterken:

Deze alomtegenwoordige sector kan versterkt worden door blijvend in te zetten op samenwerking met het bredere cultuureducatieve veld, het deeltijds kunstonderwijs, de kunsten en de jeugdsector.¹¹¹

Dit zal de *output* opleveren dat de sector nog sterker in zijn schoenen zal staan en alleen maar zal groeien. Tevens zien we hier beroep wordt gedaan op het veiligheidsprincipe:

¹⁰⁹ De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016*, 41.

¹¹⁰ De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016*, 41.

¹¹¹ De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016*, 41.

De amateurkunstensector bloeit en groeit en zorgt ervoor dat talloze amateurkunstenaars kunst kunnen creëren, produceren en hun technische en creatieve competenties kunnen ontwikkelen en bijschaven.¹¹²

Er wordt namelijk gerefereerd naar de participatie van de amateurkunstenaars als logisch en onmisbaar, ze zijn nodig om de levenskwaliteit van de Vlaming te waarborgen. Er wordt in bovenstaand citaat namelijk beroep gedaan op wat Stone omschrijft als ambiguïteit. Er wordt geconstateerd dat de sector “bloeit en groeit” maar er worden geen uitspraken gedaan over waarom dit goed is en voor wie. Hierdoor wordt het groeien van de sector een collectief doel dat beoogt voor iedereen goed te zijn.

Vervolgens wordt er tevens gebruik gemaakt van een metafoor die door heel deze doelstelling een rode draad vormt: het bloeien en groeien van de amateurkunstensector. Dit is een metafoor die Stone schaarst onder de noemer *tools*. *Tools* zijn werktuigen die de drang van de maatschappij om steeds te willen groeien representeren.¹¹³ Het gaat namelijk heel goed met de amateurkunstensector en toch moet deze nog groeien. Hierbij zien we weer een *normative leap*: het lijkt heel logisch dat de sector moet groeien en er geïnvesteerd moet worden in deze ontwikkeling maar in feite wordt er een aanname gedaan die niet wordt onderbouwd.

Forum voor Amateurkunsten

Het beleidsplan van het Forum voor Amateurkunsten is voor de periode van 2012 tot 2016. Binnen dit plan zijn er in totaal zeven doelstellingen ontwikkeld: vijf strategische doelstellingen en twee transversale doelstellingen. De strategische doelstellingen worden hierbij gezien als de kerntaken van het Forum. De transversale doelstellingen zijn de overkoepelende doelstellingen die rekening houden met de verschillende beleidssectoren. Allereerst zullen de strategische doelstellingen worden geanalyseerd, vervolgens de transversale.

Strategische doelstellingen:

1. Het Forum voor Amateurkunsten is de referentie op het vlak van kennis en informatie over amateurkunsten
2. De amateurkunstenorganisaties zijn sterke partners voor elkaar

¹¹² De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016*, 41.

¹¹³ Stone, *Policy Paradox*, 151.

3. De amateurkunstensector is een volwaardige partner in een stevig netwerk van aanverwante sectoren
4. De amateurkunstensector profileert zich als één, herkenbaar en kwalitatief geheel
5. De vertegenwoordiging van de sector amateurkunsten (in binnen- en buitenland) en de behartiging van haar belangen bij de bevoegde overheden, steunpunten en beleidsinstanties

De eerste doelstelling richt zich op de kennisverzameling van het Forum. Er wordt gesteld dat een sector die goed gekend is ook beter kan worden ondersteund. Hierbij wordt er beroep gedaan op twee doelen: 'efficiëntie' en 'veiligheid'. Het hoofddoel van deze doelstelling is de verandering van de *input* waardoor een efficiëntere *output* zal ontstaan. Er zal namelijk worden geïnvesteerd in vele onderzoeken om zo de sector beter in kaart brengen. Het doel 'efficiëntie' is hierbij dan ook evident. Het doel 'veiligheid' is dat minder. Er wordt binnen deze doelstelling beroep gedaan op het twee aspecten: "het behartigen van de belangen van de amateurkunstenaars" en "het verhogen van de zichtbaarheid". Hierbij wordt er naar deze aspecten verwezen als evident en van belang voor de Vlaamse gemeenschap, er wordt namelijk gesteld dat dit onmisbaar is om de sector te kunnen vertegenwoordigen. Hierbij wordt amateurkunst zodoende ingezet als een basisbehoefte terwijl dit geen evidentie is voor elke Vlaamse burger.¹¹⁴

De tweede doelstelling richt zich op het partnerschap tussen de verschillende organisaties binnen de sector. Binnen deze stelling lijkt het logisch om zich te beroepen op het doel 'efficiëntie'. Echter is dit niet van toepassing omdat men de *input* in feite niet wil aanpassen:

Afgelopen beleidsperiode bewees de sector meermaals dat het mogelijk is op één lijn te staan. Naar het beleid toe kan dit erg overtuigend zijn. Deze kracht willen we de komende jaren verder inzetten. Het Forum ambieert alleszins een positief sectorgevoel.¹¹⁵

¹¹⁴ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016* (Gent, 2011), 15.

¹¹⁵ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 19.

Hierbij kunnen we stellen dat er eerder beroep wordt gedaan op wat wordt gezien als het doel 'veiligheid': er wordt gewaarborgd wat er al is en deze huidige samenwerkingsverbanden worden gezien als evident en onmisbaar. Er wordt binnen deze doelstelling dan ook eerder gefocust op het behouden van de sector zoals die nu is dan groei en aanpassingen.¹¹⁶

Het derde doel van het Forum richt zich op de samenwerkingsverbanden tussen de aanverwante sectoren als het professionele kunstenveld, kunsteducatie en erfgoed. Binnen dit hoofdstuk stelt het Forum voor Amateurkunsten dat zij de afgelopen jaren een gevestigde waarde zijn geworden binnen het culturele veld:

Afgelopen beleidsperiode heeft de hele sector sterk getimmerd aan haar netwerk dat ondertussen toch aanzienlijk te noemen is. Steeds meer stellen we vast dat het niet meer onze sector is die op zoek gaat naar, maar dat het net anderen zijn die op zoek zijn naar ons. De visie en expertise van onze sector worden steeds meer ingeroepen.¹¹⁷

Binnen deze doelstelling valt het dan ook op dat er geen grootste veranderingen zullen plaatsvinden maar er wederom zal worden verder gewerkt binnen de bestaande lijn van het huidige beleid. Huidige samenwerkingsverbanden zullen blijven bestaan of verstevigd worden en er zullen themadagen worden opgezet om de zichtbaarheid van het Forum te vergroten. Hier zien we net als bij de vorige doelstelling dat het doel 'veiligheid' hier weer wordt ingezet. Het Forum is van het grootst belang voor de amateursector en de aanverwante sectoren en het bestaan hiervan moet dan ook gewaarborgd blijven.¹¹⁸

De vierde doelstelling: "De amateurkunstensector profileert zich als één, herkenbaar en kwalitatief geheel" gaat voornamelijk over het organisatorisch, communicatief en zakelijk vermogen van het Forum voor Amateurkunsten met de landelijk erkende organisaties. Hiernaast wordt er binnen deze doelstelling tevens ingezet op duurzaamheid binnen de amateursector. Bij beide punten zien we dat hierbij het doel 'efficiëntie' wordt ingezet. Binnen de samenwerking met de landelijke erkende organisaties zal er worden geïnvesteerd in meer vergaderingen en één op één

¹¹⁶ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 19.

¹¹⁷ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 24.

¹¹⁸ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 118.

gesprekken tussen directieleden van deze organisaties en medewerkers van het Forum. Om meer duurzaamheid binnen de sector te genereren zal er veel meer digitaal gewerkt worden en zal er steeds gekozen worden voor ecologische oplossingen op kantoor.¹¹⁹ Voor deze beide doelen wordt er dus gekozen voor een veranderende *input* om een betere *output* te krijgen.

Het vijfde doel richt zich op de vertegenwoordiging van de sector amateurkunsten. Hierbij gaat het over de belangenbehartiging van de sector op heel veel verschillende niveaus. Ze zullen hierbij bijvoorbeeld de belangen van de amateurkunstenaars verdedigen door de regelgeving op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau te kennen en door te voeren naar de verschillende amateurkunstenorganisaties, er zullen initiatieven worden opgezet om de sector meer zichtbaar te maken op scholen, universiteiten en bij verschillende organisaties in het buitenland en wordt er een databank opgesteld en er zal een systeem worden opgezet dat het huren van repetitie en expositieruimtes vereenvoudigd.¹²⁰ Hierbij zien we dat er wederom wordt ingezet op doel 'efficiëntie' maar opvallend is dat men zich hier echter meer focust op het doel 'vrijheid'. De nadruk in dit hoofdstuk ligt namelijk op de belangen van de amateurkunstenaar. Ten eerste wordt het door het ondersteunen van de amateurkunstenorganisaties in het doorvoeren van het beleid en de wetgeving makkelijker om initiatieven en organisaties op te zetten. Er ontstaat zodoende meer vrijheid voor Vlamingen om dit te doen en de kans op slagen is hierdoor ook groter. Ten tweede wordt er door de verschillende initiatieven die opgezet worden meer zichtbaarheid gecreëerd voor de sector waardoor iedere Vlaming de kans zou moeten krijgen om te participeren en ontstaat er meer keuzevrijheid. Ten derde worden er door middel van de databank en het digitale systeem voor het huren van ruimtes meer mogelijkheden gecreëerd voor de amateurkunstenaar om zelf op zoek te gaan naar de mogelijkheid tot Cultuurparticipatie.

Vervolgens richt het Forum voor Amateurkunsten zich ook nog op twee transversale doelstellingen:

1. Het diversiteitsdenken is inherent aan onze sector. Daarbij neemt het Forum een voorbeeld- en signaalfunctie op.

¹¹⁹ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 27-28.

¹²⁰ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 29-30.

2. De amateurkunstensector en het werkveld zijn bekend bij een zo breed en gediversifieerd mogelijk publiek.

De eerste doelstelling wordt in de inleiding als volgt omschreven:

Ondanks het feit dat de amateurkunstensector in zowat alle lagen van de bevolking hoge participatiecijfers haalt, is er nog werk aan de winkel als het om bereiken van kansengroepen gaat. Hierbij denken we zowel aan mensen in armoede, aan personen met een andere origine, personen met een beperking... Indien de sector haar stempel van 'meest democratische vorm van Cultuurparticipatie' wil behouden, moet nagedacht worden op welke manier hier een tandje kan worden bijgestoken.¹²¹

Concreet wil het Forum hierbij de participatie verhogen bij kansarmen en mensen met een beperking, zich inzetten voor interculturele projecten en een groter bereik genereren bij de leeftijdsgroepen van jongeren en senioren.¹²² Dit zal gebeuren door het opzetten van projecten, door amateurkunstenorganisaties te stimuleren om zich met deze thema's bezig te houden en het opstarten van zowel een jongeren- als een seniorenwerking.¹²³ Hierbij wordt er door het Forum overduidelijk ingezet op het doel 'gelijkheid'. Alle verschillende lagen van de maatschappij moeten namelijk in staat zijn om te participeren.

Bij de tweede transversale doelstelling richt het Forum zich op het publieksbereik, wat ze omschrijven als een "noodzakelijke maatschappelijke inbedding". Hierbij zullen ze zich richten op een grotere zichtbaarheid door het gebruik van *social media*, het opzetten van grootschalige evenementen, het deelnemen aan al bestaande evenementen en het oprichten van campagnes.¹²⁴ Binnen deze doelstelling wordt er gebruik gemaakt van het inzetten van het doel 'vrijheid'. De noodzaak van de zichtbaarheid wordt door het Forum als volgt omschreven:

Een bekend gezegde meent dat "onbekend onbemind" is. Het Forum ziet dan ook een belangrijke taak weggelegd in de bekendmaking en profilering van de

¹²¹ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 34.

¹²² Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 34.

¹²³ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 34-36.

¹²⁴ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 37-38.

amateurkunstensector. (...) Ten behoeve van de uitstraling van de sector is het Forum aanwezig op diverse publieke momenten waar (potentieel) geïnteresseerden bereikt kunnen worden.¹²⁵

Om te kunnen participeren en de amateurkunstensector en die een warm hart toe te dragen moet de sector namelijk gekend zijn door iedereen. Zichtbaarheid genereert zodoende de vrijheid bij de Vlaming om te kiezen voor de sector. Als de sector niet gekend is bestaat de vrijheid om te kiezen voor amateurkunsten namelijk niet.

¹²⁵ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 37.

Vergelijkende analyse

In dit stuk zullen de beleidsplannen van Nederland en Vlaanderen worden vergeleken aan de hand van de interpretatieve beleidsanalyse die is uitgevoerd door *Policy Paradox*. Allereerst zullen de beleidsnota's van de Nederlandse Rijksoverheid en de Vlaamse Gemeenschap onder de loep worden genomen. Binnen de nota "Meer dan kwaliteit" zien we dat er wordt ingezet op een duidelijk doel: 'efficiëntie'. Ten eerste moeten de verschillende amateurkunstenorganisaties nauwer gaan samenwerken en zullen verschillende instanties samengevoegd worden. Ten tweede worden er duidelijke programma's opgesteld om de werking van de organisaties te optimaliseren. In de beleidsnota *Cultuur 2014-2019* zien we dat er tevens wordt ingezet op 'efficiëntie'. In deze beleidsnota wordt omschreven dat het amateurkunstenveld in Vlaanderen al erg sterk is en goed werkt, door het beleid echter te nog extra te verbeteren zal de sector kunnen floreren. Hiernaast wordt er echter in de beleidsnota van Vlaanderen nog een beroep gedaan op een tweede doel: 'veiligheid'. Er wordt namelijk gerefereerd naar de amateurkunsten als logisch en onmisbaar, nodig om de levenskwaliteit van de Vlaming te waarborgen. Door middel van het beleid moet er worden gegarandeerd dat deze sector blijft bestaan in optimale staat.

Naast het inzetten van doelen wordt er door de beide overheden een verhaal verteld in het beleidsplan. Er wordt er door beide landen allereerst gebruik gemaakt van het vaststellen van de *status quo* van de amateurkunstensector en wordt er vervolgens een *story of decline* verteld. In beide landen gaat het op dit moment goed met de sector maar staat deze eveneens voor een uitdaging. Deze uitdaging is voor beide landen nagenoeg hetzelfde: inspelen op de maatschappelijke veranderingen en de wensen van zowel het publiek als de beoefenaars. Het opvallendste verschil hierbij is dat er in beide beleidsnota's een verhaal wordt verteld om de lezers te overtuigen van de noodzaak van dit nieuwe beleidsprogramma maar dat dit in de Vlaamse beleidsnota met veel meer woorden gebeurt. Er wordt een veel uitgebreider verhaal verteld waarbij er wordt ingezet op een *story of hope* en er gebruik wordt gemaakt van ambiguïteit en metaforen om de lezer te overtuigen van het gelijk.

In de beleidsplannen van de uitvoerende instanties voor amateurkunstensector zagen we dat er verschillende doelen werden ingezet op de lezer te overtuigen van de noodzaak van de invoeringen in het beleid. De doelen in de beleidsplannen van het Fonds voor Cultuurparticipatie en het LKCA zullen worden vergeleken met die van het Forum voor Amateurkunsten. Dit zal gebeuren door de vergelijkbare thema's van de twee landen naast elkaar te leggen en vervolgens te kijken welke doelen hierbij worden ingezet.

Binnen het amateurkunstenbeleid van het Fonds voor Cultuurparticipatie wordt er binnen de eerste programmalijs ingezet op de vernieuwing van de sector. Hoewel de sector al een hele sterke basis kent zullen zich namelijk tal van nieuwe uitdagingen aandienen. Binnen het beleidsplan van het Forum voor Amateurkunsten wordt er ook ingezet op de innovatie van de sector maar dit wordt veel uitgebreider uitgelegd dan in het beleidsplan van het Fonds. Drie strategische doelstellingen van het Forum maken onderdeel uit van het plan om de sector te vernieuwen:

1. De amateurkunstenorganisaties zijn sterke partners voor elkaar
2. De amateurkunstensector is een volwaardige partner in een stevig netwerk van aanverwante sectoren
3. De amateurkunstensector profileert zich als één, herkenbaar en kwalitatief geheel

Waar er bij het Fonds duidelijk wordt ingezet op het doel 'efficiëntie' door aanpassing van de *input* om een betere *output* te verkrijgen, zien we dat de doelen bij het Forum gevarieerder zijn. Er wordt hier namelijk zowel een beroep gedaan op 'efficiëntie' als op 'veiligheid'. De eerste twee doelstellingen die zich richten op het partnerschap tussen de verschillende amateurkunstenorganisaties en tussen de aanverwante sectoren richten zich beiden op 'veiligheid'. Er wordt namelijk aangetoond dat de huidige samenwerkingsverbanden onmisbaar en evident zijn en dus absoluut gewaarborgd moeten worden. In de derde doelstelling waarbij de amateurkunstensector één geheel dient te vormen wordt er dan weer wel een beroep gedaan op het doel 'efficiëntie': hierbij worden dan ook concrete doelen opgesteld als het geregeld plaatsvinden van veranderingen en ecologische oplossingen op de kantoren. De Vlaamse doelstellingen die de sector een innovatieve boost moeten geven zijn ook uitvoeriger opgesteld dan die van Nederlandse Fonds. Hierbij wordt enkel ingezet op het samenwerken met

organisaties die het innovatie effect bewerkstelligen en wordt er verteld dat er *pitches* zullen worden gehouden om projecten te steunen die wederom dit doel voor ogen hebben.

Als tweede doelstelling wordt er door het Fonds ingezet op de ouderen: er moet door de amateurkunstensector namelijk ook ingespeeld worden op deze steeds groeiende groep in de maatschappij. Dit gebeurt onder het mom van het doel 'veiligheid': de levenskwaliteit van de ouderen moet namelijk worden gewaarborgd door het kunnen aanbieden van een gepast aanbod van amateurkunsten. In de beleidsnota van het Forum wordt er tevens een doelstelling gewijd aan het inzetten op de wensen van het publiek. Hierbij richt het Forum zich bij de participatie echter op een grotere groep: kansarmen, mensen met een beperking, multiculturele groepen, jongeren en senioren. Hierbij wordt er echter een ander doel ingezet dan dit bij het Fonds het geval is, namelijk 'gelijkheid'. Alle verschillende lagen van de maatschappij moeten namelijk kunnen participeren in de amateurkunsten.

Vervolgens zijn er twee doelstellingen die binnen het programma van het Fonds aan bod komen: *community arts* en erfgoed. Over deze thema's wordt echter niet gesproken binnen het beleidsplan van het Forum. Deze thema's zijn van belang volgens het beleidsplan van het Fonds om zowel de 'efficiëntie' als de 'veiligheid' te bevorderen. Deze domeinen hebben namelijk beiden een belangrijke wisselwerking met de amateursector. Door een goede samenwerking te bewerkstelligen zal er dan ook efficiënter gewerkt worden. Tevens wordt er binnen de programmaliijn over erfgoed tevens nog ingezet op 'veiligheid' om het belangrijk is om deze cultuur te waarborgen.

In het beleidsplan van het *Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst* wordt er ingezet op drie thema's die de amateursector aanbelangen. Het eerste thema is de vernieuwing van de infrastructuur voor de actieve Cultuurparticipatie. Hierbij zal het LKCA zijn kennis en expertise delen om de praktijk van de amateurkunsten te steunen. Dit gebeurt onder het mom van 'gelijkheid' en 'efficiëntie'. Door een goed adviesorgaan te zijn kan het LKCA namelijk bijdragen aan de participatie van alle lagen van de bevolking en tevens kunnen ze *input* genereren in het debat over de amateurkunsten waardoor er een betere *output* zal zijn voor de sector. Dit thema zien we ook terug in de eerste strategische doelstelling van het Forum: "het Forum voor Amateurkunsten is de referentie op het vlak van kennis en informatie over amateurkunsten". Hierbij wordt er tevens een beroep gedaan op het doel 'efficiëntie': de

input wordt aangepast door het instellen van onderzoeken die een positieve werking zullen hebben op de *output*: de praktijk. Tevens wordt er ingezet op het thema ‘veiligheid’: amateurkunst wordt ingezet als een basisbehoefte en het behartigen van de belangen van deze sector door de expertise van het Forum is dan ook onmisbaar voor de Vlaamse gemeenschap.

Het derde thema van het LKCA is de verbinding van de sector met andere sectoren. Door de samenwerking met de andere sectoren te bevorderen kunnen alle domeinen versterkt worden. Dit gebeurt zodoende dan ook onder het doel ‘efficiëntie’. Hierbij worden nieuwe samenwerkingsverbanden gezien als de nieuwe *input* en een sterkere sector gezien als de betere *output*. Het samenwerken met andere sectoren zien we tevens terug in de beleidsnota van het Forum. Hier wordt er echter een heel andere interpretatie gevolgd. Er moet namelijk geen nieuwe *input* ontstaan maar er moet worden gewaarborgd wat er al is en zodoende wordt er beroep gedaan op het doel ‘veiligheid’. De huidige samenwerkingsverbanden worden namelijk gezien als evident en onmisbaar.

Het laatste thema van het LKCA beroept zich op “de waardering van cultuureducatie en actieve Cultuurparticipatie in de samenleving”. Hierbij wil het LKCA de sector vertegenwoordigen en hierdoor het draagvlak vergroten en bijdragen aan een positief imago. Hierbij wordt er een beroep gedaan op het doel ‘vrijheid’: door de kennis over de sector te vergroten wordt de keuzevrijheid van het publiek en de participanten namelijk groter. Het vertegenwoordigen van de sector gebeurt in het beleidsplan van het Forum zowel binnen een strategische als een transversale doelstelling. De strategische doelstelling wordt als volgt omschreven: “de vertegenwoordiging van de sector amateurkunsten (in binnen- en buitenland) en de behartiging van haar belangen bij de bevoegde overheden, steunpunten en beleidsinstanties”. Binnen deze doelstelling wordt er net als bij het LKCA beroep gedaan op het doel ‘vrijheid’. De participerende Vlaming zal namelijk door het Forum worden bijgestaan op het wettelijke vlak, er worden projecten opgezet die de zichtbaarheid van de sector dienen te vergroten en er worden digitale systemen ontwikkeld die het participeren eenvoudiger maken. Dit zijn allen initiatieven die bijdragen aan de vrijheid van de Vlaming omdat ze allemaal de participatie vereenvoudigen en zodoende de keuze om te participeren makkelijker maken. Binnen de transversale doelstelling wordt er tevens ingespeeld op de zichtbaarheid van de sector: “de amateurkunstensector en het werkveld zijn bekend bij

vergelijkende analyse

een zo breed en gediversifieerd mogelijk publiek”. Hierbij wordt er wederom ingezet op het doel ‘vrijheid’: de vrijheid om te participeren is er namelijk pas als de sector gekend is door iedereen. Op de volgende pagina zijn deze te bereiken thema’s en de gekoppelde doelen visueel voorgesteld in een schema om een gestructureerde vergelijking in kaart te brengen.

Thematische analyse: doelen en motivatie

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste elementen uit de analyse besproken worden aan de hand van onderstaand schema. Er zal vervolgens gekeken worden naar de motivatie achter het inzetten van de doelen. De motivatie die in de beleidsplannen gebruikt wordt is vaak terug te vinden in onderzoek dat voorafgaand ging het opstellen van de documenten. Deze onderzoeken zullen onder de loep worden genomen en er zal tevens gekeken worden hoe deze motivering in het theoretisch kader en de sociaal-historische context valt te plaatsen. Deze analyse zal gebeuren aan de hand van de bespreking van de vier interpretatieve doelen van Stone uit *Policy Paradox*.

Figuur 1: Vergelijking thema's en doelen

Nederland	Vlaanderen
Meer dan kwaliteit	Beleidsnota Cultuur 2014-2019
Inspelen op maatschappelijke veranderingen door aanpassingen in het beleid	
Efficiëntie	Efficiëntie Veiligheid
Fonds voor Cultuurparticipatie	Forum voor Amateurkunsten
Innovatie van de sector door beleidsaanpassingen en programma's	
Efficiëntie	Efficiëntie Veiligheid
Inspelen op de wensen van het publiek en de participanten	
Veiligheid	Gelijkheid
Community art	
Efficiëntie	
Erfgoed	
Efficiëntie Veiligheid	
LKCA	Forum voor Amateurkunsten
Ondersteuning van de praktijk door expertise	
Efficiëntie Gelijkheid	Efficiëntie Veiligheid
Samenwerking met andere sectoren	
Efficiëntie	Veiligheid
Bijdragen aan positief imago	
Vrijheid	Vrijheid

Verantwoording van het beleid door ‘efficiëntie’

Door beide landen wordt er veel ingezet op het doel ‘efficiëntie’. De beleidsnota’s van zowel Nederland als Vlaanderen luidden echter voor beide landen forse bezuinigen in voor de cultuursector. Dit is dan ook een verklaring voor het vele inzetten op dit doel.

Er is namelijk minder geld en er moet dus in beide landen met minder *input*, dezelfde of zelfs een betere *output* bereikt worden. In de beleidsnota’s van Nederland en Vlaanderen en in de beleidsplannen van Fonds voor Cultuurparticipatie en het Forum voor Amateurkunsten wordt ‘efficiëntie’ ingezet als doel om de veranderingen in het beleid aan het aanpassen van de programma’s te legitimeren.

Voor het opstellen van de beleidsnota “Meer dan kwaliteit” werd er een beroep gedaan op twee publicaties: *Kunst in cijfers* (2010) en *Cultuur in Beeld* (2011). Deze werden tevens gebruikt om het beleid voor de amateurkunstensector aan te passen.¹²⁶ Beide onderzoeken zijn uitgebreide rapporten over de cultuursector in Nederland. *Kunst in cijfers* brengt de gegevens van 120 instellingen in beeld waaronder het aantal bezoekers, participanten, inkomsten en voorstellingen.¹²⁷ De verantwoording van dit onderzoek is tevens te koppelen aan het doel efficiëntie:

Het doel van Kunst in Cijfers is een helder en realistisch beeld te geven van instellingen die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Onderwijs subsidieert. (...) Het vormt een aanvulling op bestaande jaarlijkse uitgave van het ministerie, zoals Kerncijfers en Bestel in Beeld.¹²⁸

De *output*, de resultaten die de Nederlandse kunstinstellingen leveren, worden namelijk gecontroleerd om te bekijken of de *input*, het geld dat de Nederlandse Rijksoverheid investeert in de kunstinstellingen, wel de investering waard is. Voor het onderzoek *Cultuur in beeld* gaat deze zelfde analogie op: “De publicatie beidt een overzicht van cijfers over de cultuursector en een duiding van belangrijke ontwikkelingen”.¹²⁹ Er wordt in dit rapport iets meer ingegaan op maatschappelijke ontwikkelingen maar de focus ligt nog steeds op de instrumentele effecten die cultuur kan opleveren: de *output*.

¹²⁶ De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*, 31.

¹²⁷ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Kunst in cijfers*, (Den Haag, 2010), 5.

¹²⁸ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Kunst in cijfers*, 5.

¹²⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultuur in beeld* (Den Haag, 2014), 2.

In Vlaanderen werd er tevens een grootschalig rapport gepubliceerd waarmee er in de beleidsnota beslissingen verantwoord werden: *De waarde van cultuur* (2014). Opvallend is dat er in dit onderzoek geen gebruik wordt gemaakt van concrete cijfers, zoals dat in Nederland gebeurt. Het onderzoek wordt dan ook als volgt omschreven op de site van de Vlaamse gemeenschap: ‘

De onderzoekers hebben daarbij oog voor zowel het “meetbare” als het “onmeetbare” en staan uitgebreid stil bij cultuur als de maatschappelijke bouwsteen die als geen ander zin aan een mensenleven kan geven.”¹³⁰

Waarbij in de Nederlandse rapporten deze meetbare resultaten voornamelijk gaan over de inkomsten, opbrengsten en uitgaven van de cultuursector zijn de economische effecten van het Vlaamse rapport maar een onderdeel van deze meetbare resultaten. De cognitieve effecten, gezondheid, ervaringswaarden en sociale effecten worden in *De waarde van cultuur* ook hieronder geschaard. We kunnen hieruit afleiden dat, hoewel er voor de verantwoording van het beleid bij beide landen gebruik wordt gemaakt van het doel ‘efficiëntie’, het beleid van Nederland en Vlaanderen toch een heel andere basis kent. Binnen dit doel wordt de *output* door de Nederlandse Rijksoverheid en de Vlaamse gemeenschap namelijk anders geïnterpreteerd.

Binnen de beleidsnota van de Vlaamse overheid wordt er naast het doel ‘efficiëntie’ ook ingezet op ‘veiligheid’ om het nieuwe beleid te motiveren. Dit idee van ‘veiligheid’ zien we dan ook terug in de conclusie van het rapport *Waarde van Cultuur*:

Dit betekent dat er grond is voor de veronderstelling dat door de ervaring van kunst, cultuur en erfgoed een bijdrage wordt geleverd aan het realiseren van maatschappelijk wenselijke uitkomsten zoals cognitieve ontwikkeling, gezondheid, sociale cohesie, technologische en economische ontwikkeling. Maar de causaliteit van dit verband neemt af, in volgorde zoals hiervoor genoemd. De cultuursector doet wat ze zegt te doen: het leveren van bijzondere, authentieke en waardevolle ervaringen aan haar participanten die aanleiding geven voor reflectie en emotie. Daarnaast realiseren bezoekers sociale waarden (ze vinden

¹³⁰ “De waarde van cultuur,” vlaanderen.be, laatst geraadpleegd op 17 juni 2015.
<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/de-waarde-van-cultuur>

dit ook van belang), met andere woorden cultuur is een belangrijke manier om ervaringen te delen en met elkaar te confronteren.¹³¹

In deze conclusie zien we dat er wordt vastgesteld dat cultuur wel degelijk kan worden geïnterpreteerd als een basisbehoefte van de Vlaming, de essentie van de interpretatie van het doel 'veiligheid'. Het Nederlandse *Cultuur in beeld* rapport kent een veel zakelijkere conclusie, waarbij dit idee van 'cultuur als basisbehoefte' duidelijk niet van toepassing is:

De Raad voor Cultuur betoogt in zijn Cultuurverkenning dat deze ontwikkelingen de cultuursector en de overheid voor dilemma's plaatsen. Cultuur in Beeld toont ontwikkelingen in de wijze waarop de sector reageert en schetst de eerste effecten van de bezuinigingen door het Rijk en de G9. De Rijksoverheid wil voor de nabije toekomst inzetten op stabiliteit van het stelsel en instellingen meer ruimte geven om in te spelen op het veranderende speelveld. Ruimte derhalve om te innoveren, nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan en te werken aan een eigen profiel.¹³²

De Vlaamse veiligheid

'Veiligheid' is een doel waarop er door Vlaanderen opvallend vaak wordt ingezet. Zoals hierboven al werd aangetoond wordt het in de beleidsnota van de Vlaamse gemeenschap gebruikt om de waarde van cultuur in de samenleving aan te tonen. Ook door Forum voor Amateurkunsten zien we dit doel vaak gebruikt worden. Het Forum, zijn huidige werking en samenwerkingsverbanden zijn namelijk onmisbaar en evident en moeten dan ook gewaarborgd worden. Om dit te kunnen waarborgen is er nood aan een goed beleid dat inspeelt op de noden van de amateurkunstensector. Dit zal onder andere gebeuren door in te zetten op drie thema's die ook onder het doel 'veiligheid' worden geschaard: inspelen op de wensen van het publiek en de participanten, ondersteuning van de praktijk door expertise en het samenwerken met andere sectoren.

Het Forum stipt in zijn beleidsplan het onderzoek "Amateurkunsten in beeld gebracht" uit 2009 aan als de belangrijkste wetenschappelijke onderbouwing. Dit grootschalig sociologisch onderzoek dat in de vorige beleidsperiode werd opgesteld

¹³¹ Pascal Gielen et al., *De waarde van cultuur*, 88.

¹³² Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultuur in beeld*, 112.

zorgde voor veel cijfermateriaal inzake de sector. Het boek is in feite een bundeling van allerlei onderzoeken die zijn uitgevoerd naar de sector. Heel veel verschillende kanten van de amateurkunsten werden in dit onderzoek belicht: demografische cijfers, inhoudelijke feiten, de motieven van de beoefenaars, de gevoelswaarde van de term,... Door middel van dit onderzoek is de amateurkunstensector dan ook heel goed gekend door het Forum en wordt er bijgedragen aan het bereiken van de doelstellingen van de eerste twee thema's. Er kan zodoende namelijk ingezet worden op de wensen van het publiek en de participanten en wordt de praktijk ondersteund door expertise omdat er zoveel kennis voorhanden is. Nederland kent ditzelfde gebundelde grootschalige rapport niet maar heeft verschillende onderzoeken uit "Amateurkunsten in beeld gebracht" ook uitgevoerd zoals het onderzoek "Gevoelswaarde van de term Amateurkunst" en "Ruimte voor amateurkunst".¹³³

Hieruit kan worden afgeleid dat de sector in Vlaanderen veel uitgebreider in kaart is gebracht dan dit in Nederland het geval is. Dit valt dan ook te rijmen met het vele inzetten van het doel 'veiligheid' door de Vlaamse gemeenschap. Het veelvuldig inzetten van dit doel valt te verklaren door het belang van het 'sociale aspect' in Vlaanderen. Zoals Van der Hoeven al aankaartte in *Van Anciaux tot Zijlstra* is er een verschil in waardering van de opbrengsten van de amateurkunsten in de twee landen: in Vlaanderen staat een gelijkwaardige relatie tussen het sociale en het artistieke aspect centraal, terwijl in Nederland enkel het artistieke aspect de boventoon voert in het beleid.¹³⁴

Waarbij in Nederland dus voornamelijk de artistieke kwaliteit moet gewaarborgd worden is het dus logisch dat er meer wordt ingezet wordt op 'efficiëntie': de *input* wordt aangepast om dit te bewerkstelligen. In Vlaanderen speelt het sociale aspect tevens een grote rol waardoor hier zodoende meer ingezet wordt op 'veiligheid', deze maatschappelijke dimensie moet namelijk gewaarborgd worden. Kuypers stelde in "2 modellen" uit 2000 nog dat deze sociale dimensie in Vlaanderen steeds minder prioritair zou worden in de toekomst. Hij lijkt hierin echter ongelijk te krijgen: in de beleidsplannen van de Vlaamse Gemeenschap en het Forum voor Amateurkunsten wordt het sociale aspect nog steeds als belangrijk geacht en in het onderzoek

¹³³ Kunstfactor, *De gevoelswaarde van de term amateurkunst*, 1-2. Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst, *Ruimte voor amateurkunst* (Utrecht, 2013), 3.

¹³⁴ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 327.

“Amateurkunsten in beeld gebracht” speelt het tevens een grote rol in de motieven van de beoefenaars en de participanten. In het beleidsplan van het Forum wordt het belang van deze sociale dimensie dan ook duidelijk aangegeven:

Het Forum wil zo uitgebreid mogelijk wetenschappelijke informatie ontsluiten over de actieve cultuurparticipant. Hierbij waken we erover dat de sociale dimensie van amateurkunsten voldoende belicht wordt.¹³⁵

We kunnen het Vlaamse beleid dan ook beter zien in het licht van het werk “Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst” van Knulst waarin hij stelt dat amateurkunstbeoefening al sinds jaar en dag vervlochten is met het gemeenschapleven. De amateurkunsten en sport worden volgens hem steeds geprezen voor hun bijdrage aan de sociale cohesie, een stelling die voor het Vlaamse beleid duidelijk lijkt op te gaan.¹³⁶

‘Veiligheid’ in de beleidsvorming

Tevens wordt er door het Forum ook ingezet op het samenwerken met andere sectoren door middel van het doel ‘veiligheid’. Opvallend is dat dit aspect door het Nederlandse LKCA verantwoord wordt door middel van het doel ‘efficiëntie’. In Nederland worden betere samenwerkingsverbanden gezien als de nieuwe *input* en een sterkere sector gezien als de betere *output*. . Voor het Forum moet er echter geen nieuwe *input* ontstaan maar moet er gewaarborgd worden wat er al bestaat. De huidige samenwerkingsverbanden worden namelijk gezien als evident en onmisbaar. Dit verschil voor beide landen zouden we kunnen verklaren door het feit dat het amateurkunstenbeleid in 2000 nog erg verzuild was in Vlaanderen. Per kunstdiscipline waren er namelijk federaties actief met verschillende ideologische achtergronden wat er in resulteerde dat er nauwelijks ruimte was voor vernieuwing.¹³⁷ Vanaf 2000 wordt er door de Vlaamse gemeenschap in de beleidsnota echter ingezet op de ontzuiling van de sector en een minder versnipperd veld. Concreet zorgde dit ervoor dat er vanaf toen

¹³⁵ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 15.

¹³⁶ Knulst, “Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst,” 20-21.

¹³⁷ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 320-321.

nog maar een amateurkunstenorganisatie per discipline werd gesteund en er een overkoepelend steunpunt ontstond, wat vandaag het Forum voor Amateurkunst is.¹³⁸

Waar in 2000 er door het beleid dus overduidelijk werd ingezet op het doel 'efficiëntie' en de *input* erg werd veranderd, wordt in het huidige beleid juist ingezet op het behouden van de toen doorgevoerde aanpassingen. Zoals duidelijk werd uit de beleidsplannen floreert de Vlaamse amateurkunstensector volgens de beleidsmakers sinds 2000 en dit dient dan ook gewaarborgd te worden. Er kan worden gesteld dat de Nederlandse amateurkunstenbeleid nog veel meer zoekende is naar een juiste infrastructuur voor de sector en zodoende ook inzet op het doel 'efficiëntie'. De basisinfrastructuur van 'cultuureducatie en amateurkunst' wordt tijdens deze huidige beleidsperiode namelijk nog aangepast, instanties zullen worden samengevoegd en de taken van de verschillende organisaties zullen duidelijker worden.¹³⁹

Gelijke kansen voor de amateurkunstenaar en zijn publiek

'Gelijkheid' is een doel dat door beide landen maar een keer wordt ingezet. Voor beide landen gebeurt dit binnen een ander thema. In Nederland wordt dit ingezet door het LKCA om te verantwoorden dat ze een theoretische onderbouwing nodig hebben om de praktijk te kunnen steunen. Door het ontwikkelen van expertise van de sector wordt het namelijk mogelijk om deze te ondersteunen en aan te tonen hoe er voor iedereen, participanten en publiek, de juiste kansen binnen de sector kunnen worden gecreëerd. In Vlaanderen wordt het doel tevens ingezet om in te spelen op de wensen van de participanten en publiek maar dan niet door middel van een theoretische inslag. Om alle verschillende lagen van de maatschappij te kunnen laten participeren in de amateurkunsten zal er namelijk juist ingezet worden op de praktijk door het instellen van projecten en organisaties die zich hiervoor inzetten. 'Gelijkheid' houdt in dat er voor iedereen gelijke startkansen horen te zijn. Hoewel beide landen dit door middel van een verschillende methode proberen te doen, trachten ze door het inzetten van dit doel uiteindelijk wel hetzelfde te bewerkstelligen: voldoen aan de wensen van het publiek en de participanten van de sector. Dat de Vlaamse gemeenschap dit niet vanwege een theoretische inslag probeert te bewerkstelligen kan tevens verklaard worden aan de hand van het onderzoeksrapport "Amateurkunsten in beeld gebracht". Alle mogelijke gegevens die te verzamelen zijn over de sector zijn hier namelijk al bij elkaar gebracht

¹³⁸ Hoeven van der, *Van Anciaux tot Zijlstra*, 320-321.

¹³⁹ De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*, 31.

en met elkaar in verband gebracht. Terwijl het LKCA elk jaar door middel van een *factsheet* de gegevens van de amateurkunstenaars in kaart probeert te brengen kan er, in vergelijking met het Vlaamse onderzoek, nog veel informatie aan toegevoegd worden.¹⁴⁰

Vrijheid door een positief imago

Het doel 'vrijheid' wordt door beide landen ingezet binnen hetzelfde thema: het ontwikkelen van een positief imago van de amateurkunsten. Zowel het LKCA als het Forum zijn namelijk van mening dat door de kennis over de sector te vergroten binnen de maatschappij de keuzevrijheid van het publiek en de participanten toeneemt. Een belangrijk aspect binnen het creëren van het imago van de amateurkunstensector is de waarde van de term 'amateur'. In beide landen is er namelijk hetzelfde onderzoek uitgevoerd naar de "gevoelswaarde van de term amateurkunst". In Vlaanderen was dit onderdeel van het rapport "Amateurkunsten in beeld gebracht". In Nederland is ditzelfde onderzoek een jaar later uitgevoerd door het toen nog bestaande Kunstfactor. Opvallend was dat er in Nederland en Vlaanderen zowaar dezelfde conclusies konden worden getrokken uit het onderzoek: de bevolking associeert de term voornamelijk met positieve termen als creativiteit en enthousiasme. De term kent weinig negatieve connotaties en in beide landen is de term nog steeds 'houdbaar'. Opvallend was ook dat er in beide landen werd vastgesteld dat de term heel breed en moeilijk definieerbaar is.¹⁴¹

In "De kunstenaar is geen amateur" stelt de Vries dat er een harde scheidslijn is tussen een amateur en een professioneel kunstenaar. In zowel Nederland als Vlaanderen wordt er echter niet uitgegaan van dit idee. Een van de taken van het LKCA is volgens de Nederlandse Rijksoverheid om toe te zien op de "professionalisering en deskundigheidsbevordering binnen de amateurkunst".¹⁴² Ook door het Forum wordt er ingezet op een goede samenwerking met de professionele sector om de deskundigheid te bevorderen.¹⁴³ Zowel Vlaanderen als Nederland sluiten met hun zienswijze meer aan

¹⁴⁰ Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst, *Amateurkunsten – Factsheet* (Utrecht, 2014).

¹⁴¹ Kunstfactor, *De gevoelswaarde van de term amateurkunst*, 8-9.

¹⁴² De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*, 31.

¹⁴³ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 24.

bij het onderzoek “Kunstbeoefening: van hobby tot beroep” van Ros waarin wordt gesteld dat het begrip heel breed is en een vele invullingen kent.¹⁴⁴

Volgens Stone betekent het begrip vrijheid in het beleidsmaken dat elk individu kan bepalen wat hij wel of niet doet. Echter wordt het vrijheidsbegrip binnen het beleidsmaken vaak erg sturend ingezet door de beleidsmakers. Hier is het inzetten van de term ‘amateur’ en de invulling van de betekenis van het woord een duidelijk voorbeeld van. Het Forum kiest in zijn beleidsplan heel duidelijk voor de term ‘amateur’ en het LKCA wisselt deze term af met de ‘actieve cultuurparticipant’. Het Fonds voor de Actieve Cultuurparticipatie kiest dan weer resoluut voor deze laatste vorm. Het Forum doet in zijn beleidsplan zelfs een poging om de term te definiëren door te stellen dat het een containerbegrip is: een term zonder scherp afgebakende betekenis waar op veel manieren een invulling aan gegeven kan worden.¹⁴⁵ Deze definitie ontbreekt in de Nederlandse beleidsstukken.

Dit is waarschijnlijk te verklaren door de infrastructuur van de twee landen. In Vlaanderen is de infrastructuur sinds 2000 eigenlijk onveranderd gebleven met het Forum voor Amateurkunst als overkoepelende organisatie voor de verschillende disciplines. In Nederland is de infrastructuur sinds 2000 aan veel veranderingen onderhevig geweest: Kunstfactor werd bijvoorbeeld samengevoegd met het LKCA en binnen de huidige beleidsperiode zullen het LKCA en het Fonds ook nog gefuseerd worden. Veel verschillende definities en interpretaties van de term staan zodoende ter debat en er is waarschijnlijk nog niet gekozen voor een duidelijke richting. Door de resolute keuze voor de term ‘amateur’ is het voor de Vlaamse gemeenschap waarschijnlijk echter veel makkelijker om het imago van de sector te promoten. In vergelijking met Nederland zijn er veel meer initiatieven die proberen bij te dragen aan het imago van de Vlaamse amateurkunstensector.

¹⁴⁴ Ros, “Kunstbeoefening: van hobby tot beroep,” 108.

¹⁴⁵ Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*, 24.

Conclusie

In dit onderzoek is het huidige amateurkunstenbeleid van Nederland en Vlaanderen vergeleken door middel van een interpretatieve beleidsanalyse. Allereerst is de achtergrond van de amateurkunstensector in beide landen weergegeven door middel van literatuuronderzoek waarbij het theoretisch kader en de sociaal-historische context werden gevormd. Vervolgens zijn de culturele beleidsnota's van Nederland en Vlaanderen en de beleidsplannen van het Nederlandse Fonds voor Cultuurparticipatie, het Nederlandse Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en het Vlaamse Forum voor Amateurkunsten geanalyseerd. Dit gebeurde door middel van een beleidsonderzoek aan de hand van *Policy Paradox* waarbij er uitgegaan werd van vier 'onomstreden' doelen die volgens Stone worden ingezet door beleidsmakers om de lezer te overtuigen van hun gelijk. Dit onderzoek gebeurde door middel van drie stappen. In de eerste stap werden alle beleidsdocumenten afzonderlijk geanalyseerd en de vier doelen herkend. In de tweede stap werden de beleidsdocumenten met elkaar vergeleken en werd er gekeken hoe deze doelen werden ingezet door de verschillende landen. In de laatste stap werden deze doelen gekoppeld aan het theoretisch kader, de sociaal-historische context en de achterliggende motivatie van de landen die vaak gefundeerd is door wetenschappelijk onderzoek. Hieruit werden aan de hand van de vier doelen uit *Policy paradox* vijf vaststellingen gemaakt.

1. Ten eerste wordt er door beide landen vaak ingezet op een efficiënter beleid waarbij een veranderende *input* zal zorgen voor een betere *output*. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de bezuinigingen in de cultuursector die ten tijde van de publicatie van de beleidsnota's van kracht waren. Echter zien we dat deze *output* in Nederland en Vlaanderen een andere betekenis krijgt. In Nederland wordt deze *output* voornamelijk gezien als de opbrengst van instrumentele effecten terwijl in Vlaanderen de sociale dimensie ook een grote rol speelt.
2. Door de Vlaamse gemeenschap wordt er veel meer ingezet op het doel 'veiligheid' dan in Nederland. Dit is ogenschijnlijk tevens te wijten aan het

belang van het sociale aspect dat Vlaanderen toekent aan de amateursector. In Nederland speelt dit aspect een minder grote rol.

3. In zowel Nederland als Vlaanderen wordt er ingezet op goede samenwerkingsverbanden in de amateurkunstensector. Dit wordt door beide landen echter anders gemotiveerd. In Vlaanderen moeten de huidige samenwerkingsverbanden behouden worden terwijl er in Nederland juist ingezet wordt op nieuwe initiatieven. Dit valt te verklaren door de infrastructuur van de sector in beide landen. De basisinfrastructuur in Nederland wordt tijdens deze huidige beleidsperiode namelijk nog aangepast waarbij instanties zullen worden samengevoegd en de taken van de verschillende organisaties duidelijker worden terwijl Vlaanderen een stabiele infrastructuur kent waarin de samenwerkingen al gevestigde waarden zijn.
4. Beide landen willen inspelen op de veranderlijke maatschappij en de wensen van het publiek en de participanten. In Nederland zal er in deze beleidsperiode voornamelijk worden ingezet op de ontwikkeling van nieuwe onderzoeksinitiatieven terwijl er in Vlaanderen meer veranderingen zullen worden aangebracht in de praktijk. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de achterstand van Nederland op het vlak van wetenschappelijk onderzoek naar de amateurkunstensector.
5. Nederland en Vlaanderen willen beiden een positief imago creëren voor de amateurkunstensector. Vlaanderen kent hier echter veel meer initiatieven voor en heeft de duidelijke keuze gemaakt om 'amateur' in te zetten als een positieve term. In Nederland moeten er nog veel beslissingen gemaakt worden aangaande de invulling van de amateurkunsten. Dit valt waarschijnlijk wederom te verklaren door de infrastructuur van de landen. Vlaanderen kent al sinds 2000 een stabiele infrastructuur voor de amateurkunstensector terwijl deze in Nederland nog heel veranderlijk is geweest doorheen de verschillende beleidsperiodes.

In *Van Anciaux tot Zijlstra* maakt Van der Hoeven twee conclusies met betrekking tot de amateurkunstensector in Nederland en Vlaanderen. Ten eerste ligt er volgens haar in

conclusie

Vlaanderen een focus op de relatie tussen het sociale en het artistieke aspect van de amateurkunsten, terwijl er in Nederland voornamelijk wordt gefocust op het artistieke. Dit kunnen we aan de hand van bovenstaande vaststellingen bevestigen. De sociale dimensie van de amateurkunsten komt namelijk veel meer voor in de Vlaamse beleidsplannen en wordt gebruikt als onderbouwing van de doelstellingen. Ten tweede stelt Van der Hoeven dat er in beide landen sinds 2000 een hernieuwde aandacht is voor de sector. Dit kan door dit onderzoek tevens bevestigd worden door de initiatieven, wetenschappelijke onderzoeken en samenwerkingsverbanden die in beide landen binnen de sector werden opgesteld. Echter kunnen we vaststellen dat Nederland op dit vlak achterloopt op Vlaanderen. In Nederland zijn er veel minder initiatieven, het wetenschappelijk onderzoek is minder goed ontwikkeld en de samenwerkingsverbanden zijn nog geen gevestigde waarden.

Door het gebruik van de interpretatieve beleidsanalyse in de beleidsdocumenten werd het mogelijk om het verschil in grondslagen en motivatie te onderzoeken voor beide landen. Het analyseren van de doelen uit *Policy Paradox* vormde hierbij een handige *tool* waaruit vruchtbare resultaten kwamen. Het zou echter goed geweest zijn om in vervolgonderzoek meer in te zetten op het onderzoek dat gebruikt is door de Nederlandse rijksoverheid en de Vlaamse gemeenschap. De gebruikte onderzoeken vinden hun basis terug in de vorige beleidsdocumenten en worden vervolgens gebruikt als motivering in het nieuwe beleidsdocument. Zo ontstaat er een wisselwerking tussen de beleidsplannen en de onderzoeken. Deze wisselwerking is in dit onderzoek niet voldoende onderzocht maar zou wel interessante bevindingen kunnen opleveren.

Bibliografie

Literatuur

Boogaarts, Inez. "Voor mij zedde gij ongeloofelijk schoon." *Boekman* 67, zomer (2005): 8-16.

Dekeyser, Luc en Fred Dhondt. *Sociaal-cultureel werk in Vlaanderen*. Antwerpen: Garant, 1997.

Hoeven, van der, Quirine. *De grens als spiegel: een vergelijking van het cultuurbestel in Nederland en Vlaanderen*. Onderzoeksrapport voor het Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2005.

Hoeven van der, Quirine. *Van Anciaux tot Zijlstra: cultuurbeleid en Cultuurparticipatie in Nederland en Vlaanderen*. Onderzoeksrapport voor het Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, 2012.

Hoogerwerf, Andries en Michiel Herweijer, *Overheidsbeleid: een inleiding in beleidswetenschap*, Alphen aan de Rijn: Kluwer, 1989.

Kempers, Bram. "De macht van het aanbod." *Kunst en beleid in Nederland* 3 (1988): 13-65.

Knulst, Wim. "Oude en nieuwe idealen rond amateurkunst." In *Cultuur + educatie: amateurkunst in de lage landen* 20 (2007): 12-26.

Kuypers, Paul. "Twee modellen? Over verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlandse en het Vlaamse cultuurbeleid." In *Kunst, Markt, Macht*, geredigeerd door Pascal Gielen en Koen Tachelet, 38-43. Brussel: Vlaams Theater Instituut, 2001.

bibliografie

Laermans, Rudi. "Kleine verschillen, grote gevolgen: over kunst, markt en politiek." In *Kunst, Markt, Macht*, geredigeerd door Pascal Gielen en Koen Tachelet, 7-14. Brussel: Vlaams Theater Instituut, 2001.

Madden, Christopher. *Making cross-country comparisons of cultural statistics: Problems and solutions*. Onderzoeksrapport voor Australia Council for the Arts. Sydney, 2004.

Oosterbaan, Martinus. *Schoonheid, welzijn, kwaliteit: kunstbeleid en verantwoording na 1945*. Den Haag: Staatsdrukkerij en uitgeverij, 1990.

Pots, Roel. *Cultuur, koningen en democraten: overheid en cultuur in Nederland*. Nijmegen: Sun, 2000.

Ros, Bea. "Kunstbeoefening: van hobby tot beroep." In *Cultuur + educatie: amateurkunst in de lage landen 20* (2007): 108-127.

Schramme, Annick. "Gewikt en gewogen." *Boekman 67* (2006): 32-39.

Smithuijsen, Cas. *Cultuurbeleid in belendende landen: een verkennend overzicht*. Amsterdam: Boekmanstichting, 2007.

Twaalfhoven, Anita. "EUropa: redactioneel Boekman 70." *Boekman 70* (2007): 2-3.

Twaalfhoven, Anita. "Kunst over de grens: redactioneel Boekman 80." *Boekman 80* (2007): 2-3.

Van der Speeten, Geert. "Het laatste woord is aan de minister." *Boekman 81* (2009): 79 – 83.

Beleidsdocumenten

Fonds voor Cultuurparticipatie, *Beleidsplan 2013 – 2016*. Utrecht, 2012.

bibliografie

Forum voor Amateurkunsten, *Beleidsplan 2012-2016*. Gent, 2011.

Kunstfactor, *De gevoelswaarde van de term amateurkunst*. Utrecht, 2010.

Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst, *Amateurkunsten – Factsheet*. Utrecht, 2014.

Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst, *Ruimte voor amateurkunst*. Utrecht, 2013.

Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst, *Strategisch Beleidsplan: 2013 – 2016*. Utrecht, 2014.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Kunst in cijfers*. Den Haag, 2010.

De Nederlandse Rijksoverheid, *Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid*. Den Haag, 2011.

De Vlaamse Gemeenschap, *Beleidsnota Cultuur 2014-2016*. Brussel 2013.

Websites

"Amateurkunsten." amateurkunsten.be. Laatst geraadpleegd op 19 mei 2015.
<http://amateurkunsten.be>

"De waarde van cultuur," vlaanderen.be, laatst geraadpleegd op 17 juni 2015.
<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/de-waarde-van-cultuur>